

Oppskrift på trøbbel

Formelen som gir Hareide en het sommer

(Illustrasjon: Sigbjørn Skagestad/Kristian S. Aas)

11 sider økoturisme

— Mer makt til miljødep.

Bom for biler, topp for Tønsberg

— På tide å få fabrikktrålerne ut av havet

Lobbykampanje mot Hareide

Den europeiske bromindustrien vil ikke ha forbud mot deka-BDE i Norge. Side 4

Deka-BDE er gorillaen i skapet

Forskning de siste årene viser at deka-BDE er alt den ikke var trodd å være. Side 5

Fugler flyr rundt

Krasjer ikke med sveivende turbiner. Side 6

Tema: Økoturisme, side 7 - 18

Økoturisme om få år i Norge. Side 8-9

Sverige har "Naturens bästa". Side 10

Verdens beste økoturistbedrifter. Side 11

Lokal mat gir mersmak. Side 12-13

Dyr liker ikke økoturister. Side 14-15

— Reisen er det største miljøproblemet. Side 16

Kommentar: Hvordan bli god turist. Side 17

Elgsafari i Trøgstad. Nederlendere i ekstase. Side 18

Miljøverndepartementet bør få reell makt

Hilsen Berntsen og Fjellanger. Side 20-21

Ny bromert flammehemmer funnet ved Ålesund

Brødrene Sunde vil øke forbruket. Side 22-23

Ftalat-avgjørelse utsatt nok en gang

Norske myndigheter ser på DEP i kosmetikk. Side 23

Kommentar: På tide å se mot sola

Sola varmer oss alle, og kan gi oss energi nå. Side 24

Ny leder i Naturvernforbundet

Haltbrekken har tatt over stafettpinnen. Side 26.

Det blir ferskere i Nord-Atlanteren.

Golfstrømmen kan snu om 200 år, sier norsk forsker. Side 27.

Bomringen virker!

Folk i Tønsberg kjører mindre og handler mer. Siste side.

Miljøreform

I forrige nummer presenterte Miljøjournalen verdens første bærekraftminister, svenske Mona Sahlin. Denne gangen har vi fått kommentarer til saken fra to tidligere miljøvernministre, et par forskere og en avgått statsminister. Konklusjonen er nesten entydig: Det er på høy tid med en reform i norsk miljøpolitikk.

I tilfelle noen skulle tro noe annet: I Norge har miljøvernministeren ganske begrenset innflytelse på miljøpolitikken. Enten det handler om klimagasser, energiforbruk, utslipp av NOx, VOC, svovel og sot, innførsel av tropisk tømmer eller produksjon av farlig avfall: Miljøvernministeren er først og fremst en å skylde på når noe går galt. Den ene regjeringen etter den andre har plassert makten i helt andre departementer — eller de har lagt den et så lurt sted at ingen lenger husker hvor den ligger.

Kanskje ikke så rart at en ambisiøs politiker som Børge Brende valgte å styre Miljøverndepartementet som en stilfull blanding av Turistforeningen og Geelmuyden.Kiese. Vernevedtak og pressemeldinger er omtrent de eneste virkemidlene en miljøvernminister har kontroll på. Så hva bør skje?

Tja. Hva synes du? Det er to måneder igjen til valget, og ny regjeringsskabel uansett hvem som vinner. Nok tid til å tenke og prate. Ta gjerne utgangspunkt i ett eller flere av følgende forslag:

— Miljøverndepartementet som superdepartement, slik Thorbjørn Berntsen og Guro Fjellanger foreslår i dette nummeret?

— Ny bærekraftminister i Finansdepartementet, slik Bente Herstad tar til orde for?

— Svensk modell: Et utvidet "Enova"-departement for planlegging, energiomlegging og grønn innovasjon?

— Juniorminister for bærekraft på statsministerens kontor?

— Noe helt annet?

Vi lover å fortsette debatten i neste nummer. Inntil da: God sommer!

Miljøjournalen

FUNGERENDE REDAKTØR:
Jon Bjartnes | Tlf. 23 10 96 07
jb@naturvern.no

REDAKSJON:
Elisabeth Kirkeng Andersen
Tlf. 23 10 96 06 | eka@naturvern.no
Kristian Skjellum Aas | Tlf. 23 10 96 08
kaa@naturvern.no

ADRESSE:
Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo
Tlf. 23 10 96 10
Faks 23 10 96 11
Mail: redaksjonen@naturvern.no
www.miljøjournalen.no

ABONNEMENT: 290 pr. år [privat] 650 pr. år [bedrifter]

ANNONSER: HS Media,
tlf. 62 94 10 30, faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
TRYKK: Gan Grafisk

Svanemerke

NESTE UTGAVE: AUGUST 2005

Vil kjøpe ut trålere

Naturvernforbundet foreslår å bruke strukturfondsmidler til å kjøpe ut fabrikktrålere som fisker torsk. I dag benyttes midlene til å kjøpe ut fartøyer i kystflåten under 15 meter.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

De store skipene som ferdigfileterer fisken på åpent hav er ressursløsende og energikrevende, og bør bort. Det har store deler av miljøbevegelsen krevd i en årrekke. Nå foreslår Naturvernforbundets Gunnar Album at fondsmidler fra strukturfondet, som i dag går til å kjøpe ut små båter i kystflåten, heller bør brukes til å få fabrikktrålerne ut av havet.

Langsiktig omstrukturering

— Vi bruker her et virkemiddel som allerede er innført. Strukturavgiften, som er pålagt all omsetning av fisk, må kunne brukes til å ta ut kvoteenheter slik at det gir størst mulig gevinst i forhold til miljøet og fiskeressursene, nemlig i fabrikkskipsflåten, sier Album.

Han skisserer at fondet skal kjøpe ut en fabrikktråler i året. I dag er 16 slike i drift i Norge.

— Dette vil være en langsiktig omstrukturering, der vi ser for oss at man inngår en kontrakt med eierne av disse båtene. De gamle båtene kjøpes ut først, mens de nye får tid til å avskrive de store investeringene det er på slike båter. Industrien får tid til å omstille seg fra foredling på skip til foredling på land. Både for sysselsettingen, fiskeforvaltningen, energiforbruket og lønnsomheten er det en fordel å kjøpe ut fabrikktrålerne, og overføre kvotene til kystflåten, sier Album.

Fanger yngre fisk

I "Hvitebok for norske fiskerier" for 2005, som Album har skrevet sammen med Alf Ring Pettersen, dokumenteres det at trålerflåten fanger mye mer liten fisk enn den konvensjonelle flåten. Dette gjør

Fabrikktrålerne bør bort, mener miljøbevegelsen. Nå har Naturvernforbundets Gunnar Album et nytt forslag til hvordan disse båtene skal fases ut. (Foto: Dag Erlandsen, Fiskeribladet)

at færre torsk har muligheter for å reproducere seg, noe som svekker torskestammen.

— Trålere i Barentshavet er en gammeldags måte å drive fiske på. Det er ikke fornuftig, verken ressursmessig, miljømessig eller sosialt. De får lov til å drive fordi politikerne har snudd seg bort, og ikke ser hva som skjer i fiskerieringen. Det har de overlatt til departement, direktorat og Norges Fiskarlag. Det må omstruktureres, og jeg tror bruk av strukturavgiften er en av de minst konfliktfylte måtene å gjøre det på, sier Album.

Vil utfase fabrikkflåten

SVs Åsa Elvik sitter i nærings-

komiteen på Stortinget. Hun er i prinsippet enig i Albums forslag.

— Vi har foreslått at strukturfondet skal gå til å kjøpe ut eldre og uhøvelig kapasitet i alle fartøygrupper, uavhengig av lengde. Vi har også foreslått at den norske fabrikktrålerflåten skal utfases over en tiårsperiode, og vil overføre ressursene til kystflåten. Disse forslagene burde ivareta intensjonen i forslaget fra Naturvernforbundet, sier Elvik.

— Ønsker differensiert flåte

Frps Lodve Solholm, som sitter i samme komité, er derimot uenig i Albums forslag.

— Vi er mot omfordeling mellom kyst- og havflåte, med mindre

en samlet fiskeriering gir råd om det. Vi er også mot utfasing av fabrikktrålerflåten slik Gunnar Album foreslår.

Vi ønsker en differensiert og strukturert flåte, som er lønnsom og kan gi fiskerne et tilbud om en moderne og god arbeidsplass, sier Solholm.

Han tror heller ikke at en omfordeling av kvoter mellom hav- og kystflåte vil bedre tilstanden til torskebestanden.

— At enkelte bestander er i dårlig stand løser en ikke ved å omfordele. Da er regulering av totalkvoten tingen. At russerne overfisker løser en heller ikke ved en omfordeling, slik enkelte tydeligvis hevder, sier Solholm.

PR-byrå lobber mot

Miljøvernminister Knut Arild Hareide har foreslått et norsk forbud mot den bromerte flammehemmeren deka-BDE, og fått den internasjonale brom-lobbyen på nakken. Verdens største PR-byrå, Burson-Marsteller, arbeider nå aktivt for å stanse det norske forbudet.

TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Med lovforslaget har Hareide og Statens Forurensningstilsyn (SFT) utfordret et av de mest velsmurte lobbyapparatene i verden. Blant ingrediensene i deres verktøykasse er liksom-organisasjoner, PR-agenter, betalte forskere og advokater som truer media med søksmål. Sentralt i lobbymaskinen: Verdens største PR-byrå, Burson-Marsteller.

— Jeg kan bekrefte at vi gjør en jobb for bransjeorganisasjonen EBFRIIP, sier Claus Sonberg, administrerende direktør i Burson-Marsteller Norge, til Miljøjournalen.

Først i verden?

Det var i april kjemi-lobbyen fikk grunn til å kaste øynene på lille Norge: Da la SFT fram et forslag som — hvis det blir vedtatt — kan gjøre Norge til et foregangsland i kampen mot nye miljøgifter. Forslaget går ut på å forby deka-BDE fra juli 2006. Dekka-BDE er den mest utbredte av flammehemmerne i den kjemiske "familien" PBDE. Det er allerede vedtatt forbud mot to andre flammehemmere i samme gruppe, både i Norge og EU. Dersom SFTs forslag blir vedtatt, blir Norge trolig det første land i verden med en så streng regulering av deka-BDE.

Lobby-eksperter

Debatten om forbud mot deka-BDE raser nå både i EU og i mange amerikanske delstater. De siste årene har stadig flere av bromindustriens produkter blitt forbudt eller regulert av miljøgrunner. I kampen for å beholde markedsandeler har produsentene tatt i bruk en lang rekke virkemidler i sin lobbyvirksomhet. Viktige in-

gredienser i lobbyarbeidet ble avdekket i en grundig artikkel fra den uavhengige organisasjonen Corporate Europe Observatory (CEO), publisert tidligere i år.

— Burson-Marsteller bak alt

I følge CEO står det internasjonale PR-byrået Burson-Marsteller bak det meste brom-lobbyen foretar seg. Kritikerne i CEO skriver blant annet at det er Burson-Marsteller som i virkeligheten drifter ikke færre enn tre organisasjoner pluss en nettside som alle taler brom-lobbyens sak. Hensikten skal være å skaffe troverdige avsendere for industriens budskap. En av organisasjonene kalles "Bromine Science and Environmental Forum", og representerer det vitenskapelige alibiet. En annen kalles "Alliance for Consumer Fire Safety in Europe", og har til oppgave å spre inntrykket av at europeiske forbrukere er meget bekymret for å måtte leve uten bromerte flammehemmere. Talspersoner for denne "organisasjonen" viste seg i følge CEO å være konsulenter hos Burson-Marsteller.

Mens "forbrukerorganisasjonen" blant annet har brent møbler foran EU-parlamentet for å få oppmerksomhet, skal den "vitenskapelige" blant annet ha fått et advokatfirma til å true media med erstatningssøksmål dersom de bromerte flammehemmerne fikk omtale som kunne gå ut over forretningene.

Bruker ESA mot Norge

Her i landet har vi sett mest til den tredje organisasjonen, European Brominated Flame Retardant Industry Panel — EBFRIIP. Dette er en mer alminnelig bransjeorganisasjon. Ved hjelp av advokatfirmaet Hjort har EBFRIIP meldt

Lufta i et vanlig kontorlandskap kan inneholde flammehemmere. (Foto: Photos.com)

det norske forslaget til forbud mot deka-BDE inn for EØS-avtalens voktere i ESA. I følge EBFRIIP er det norske lovforslaget både uvitenskapelig og ulovlig.

I sommer er EBFRIIP også oppdragsgiver for Burson-Marstellers kontor i Norge. Hensikten er å forsøke å stanse det norske forbudet i høringsrunden. For å oppnå dette har Burson-Marsteller blant annet sendt rundt en e-post der SFTs forbudsforslag slaktes,

og der bedrifter anmodes om å skrive høringsbrev som er kritiske til forslaget.

— Hvis Norge innfører et forbud mot deka-BDE kan det bli vanskelig å importere en lang rekke produkter. Så lenge vår rolle går ut på å viderefremme fakta-basert og forskningsbasert informasjon har vi ingen etiske motforestillinger mot slike oppdrag, sier Claus Sonberg i Burson-Marsteller.

Diskuterer forbud

Allerede i 2001 stemte EU-parlamentet for et forbud mot deka-BDE, men forslaget manglet støtte i Ministerrådet. Siden har spørsmålet gått på rundgang i ulike EU-komiteer. Senest i juni tok seks europeiske miljøministre initiativ for å støtte et forbud.

I USA har flere delstater diskutert forbud, og mange er nå i ferd med å utrede miljøkonsekvensene av dette kjemikaliet.

Produsenter velger bort stoffet

IKEA har fjernet alle typer bromerte flammehemmere fra sine produkter. Apple, Volvo, Intel, Brother, Canon, Compaq, Dell, Ericsson, Sharp, Sony og Xerox har alle faset ut den gruppen av bromerte flammehemmere som omfatter deka-BDE. Elektronikkprodusenter som Hewlett-Packard, Sony, Hitachi og Toshiba har utviklet nye flammehemmere uten brom til sine produkter.

ot norsk giftforbud

Tv-er og datamaskiner er blant produktene som kan inneholde deka-BDE. (Foto: Photos.com)

Verdens største pr-byrå, Burson-Marsteller, driver lobbykampanje for å hindre at Norge blir et foregangsland mot miljøgiften deka-BDE. (Foto: Elisabeth K. Andersen)

Verre enn antatt

Amerikanske forskere har begynt å omtale den bromerte flammehemmeren deka-BDE som gorillaen i skapet. Grunnen er at kjemikaliet ikke er så ufarlig som forskere og produsenter har trodd.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Deka-BDE utgjør om lag tre fjerdedeler av all den polybromerte difenyleteren (PBDE) som hvert år lages i verden. I 2001 lå årsproduksjonen på 56 000 tonn. Mesteparten brukes i plast. Stoffet finnes for eksempel i hårføner, brødrister, strykejern, kaffetraktere, TV-er, PC'er, printere, faksmaskiner og røykvarslere. Her utgjør deka-BDE opptil 15 prosent av plasten regnet i vekt. Det finnes også i gardiner, møbler og tepper.

I støvet der du bor

Ny forskning fra USA viser at deka-BDE er vanlig i inneluft, både på kontorer og i privathus. Årsaken er at stoffet lekker ut fra

produktene det er tilsatt. I en amerikansk undersøkelse av støvet fra datamaskiner, fant forskerne rester av deka-BDE i støvet fra alle datamaskinene de analyserte, og det var klart mest av deka-BDE i forhold til andre kjemikalier.

Også i mat

En viktigere kilde for menneskelig eksponering til deka-BDE er trolig maten vi spiser. En annen amerikansk studie tok for kort tid tilbake for seg matprodukter i supermarkeder, og analyserte dem for innhold av bromerte flammehemmere. Konklusjonen var at produkter som ost, margarin og kalvelever inneholdt mer av deka-BDE enn noen annen av de bromerte flammehemmerne. Oppdrettslaks kan også være en kilde,

viser tidligere forskning.

Alt forskerne ikke trodde

Det er Kim Hopper, doktor, og ledende PBDE-forsker ved staten Californias avdeling for kontroll med giftige substanser, som kaller deka-BDE for gorillaen i skapet.

— Myten var at stoffet er stabilt, ikke degraderer, ikke sprer seg, blir i sedimenter eller produkter, ikke brytes ned og ikke tas opp i biologiske organismer, sier Hopper til Eastbay express.

Forskning de to siste årene viser at deka-BDE er omtrent alt den ikke var trodd å være; den brytes ned, til blant annet de enda giftigere slektningene som også er forbudt: Okta- og penta-BDE, den er funnet i isbjørn i Arktis, i polarmåker på Bjørnøya og i morsmelk.

Skader dyr

Akkurat som gode, gamle verstingen PCB – forbudt i 1980 – ser det ut som om deka-BDE fører til nerve- og utviklingsskader hos dyr. Det er ikke gjort mye forskning på helseeffekter av kjemikaliet, og enn så lenge kun på dyr. I én studie fikk voksne mus varige endringer i hjernefunksjonen som ble verre med alderen, etter å ha blitt eksponert for deka-BDE som nyfødte. I en annen studie ble mus eksponert for deka-BDE kun én gang, men nivåene av deka i hjernen økte med tiden. Amerikanernes miljøverndepartement EPA har klassifisert deka-BDE som et mulig kreftfremkallende stoff. Bakgrunnen er forsøk på mus og rotter som utviklet leverkreft etter eksponering for deka-BDE.

Fugler flyr rundt vindfarmer

Danske forskere har funnet at trekkfugl ikke er i fare for å havne i turbinene på vindfarmer til sjøs: Fuglene flyr bare rundt farmen, eller mellom turbinene – selv i mørket.

(Foto: Mark Desholm/NERI)

TEKST: **ELISABETH K. ANDERSEN**
eka@naturvern.no

Nysted, i Østersjøen. Her ligger danskernes ene storskala vindmøllefarm til havs. 72 møller som rager 69 meter over havet. Lange, sveivende armer strekker seg ut. Midt i parken en liten hytte på 2.5 ganger 2.5 meter oppå et åtte meter høyt tårn. Inne i den, i alle fall tre dager i uken, hver uke i den perioden ender og gjess migrerer:

Forskerne Mark Desholm og Johnny Kalthert. Mål: Finne ut av om fugler som ender og gjess som trekker i rute over Nysted fra sør til nord og tilbake, er i fare for å havne i turbinene til møllene. Middel: Radar som plukker opp hvor fuglene og møllene er, og ser om de er på kollisjonskurs. Etter å ha sett på dette fra før vindmøllene var på plass i 1999 til vinteren 2005, viser forskningen

at dette ikke er tilfellet.

Radaren har plottet fuglene på vei nordover til Arktis for å hekke om våren, og på vei sørover for vinterferie i Holland og Tyskland. Mindre enn én prosent av endene og gjessene var noengang i fare for å havne i turbinenes vold. De fleste fløy rundt hele parken, mens noen valgte en rute hvor de tråklet seg mellom turbinene.

— Dette er tunge fugler som

ikke lett kan manøvrere i luften. Vi var ganske redd de ikke ville klare å unngå en kollisjon, sier Desholm.

Han vil ikke på bakgrunn av sin egen forskning slå fast at vindmøller til havs ikke er noe problem for fugler.

— Vi må avvente ytterligere informasjon fra flere studier før vi kan dra generelle konklusjoner, sier Desholm til Miljøjournalen.

Skattøya i fare

TEKST: **ELISABETH K. ANDERSEN**
eka@naturvern.no

Verdens naturfond er sterkt bekymret for regnskogen på Borneo. Dette er verdens eldste regnskog og huser et mylder av arter; kanskje har øya det største artsmangfoldet av alle regnskogene i verden. I en ny rapport: "The Treasure Island at risk" slår WWF fast at øya i Sørøst-Asia kan stå i fare for å miste all sin lavtliggende regnskog i løpet av bare ti år. Det vil i så fall bety at både orangutanen og pygme-elefanten kan

risikere å få sitt leveområde ruineret, og dermed gå den sikre død i møte. I dag er det bare 55.000 orangutanger igjen på Borneo, og menneskeapen har gått tilbake med to tredeler de siste 15 årene. Mer enn 350 arter har blitt oppdaget på Borneo bare de siste ti årene, og ikke mindre enn 444 pattedyrarter lever kun på denne øya. Ulovlig tømmerhogst og hogst for å plante og drive store palmeoljeplantasjer, er de største truslene mot regnskogen på verdens tredje største øy. WWF har tatt initiativ

overfor Indonesia, Malaysia og Brunei, som sammen eier Borneo, for å få landene til å samarbeide om å verne 22 millioner hektar av et skogområde som kalles "Borneos Hjerter".

Snart hjemløs. (Foto: WWF-Canon/Alain Compost)

Endelig ferie!

Tema: Økoturisme

Side 8-18

Norge skal satse på økot

I løpet av et par år kan de første norske reiselivsbedrifter smykke seg med et nasjonalt sertifikat for økoturisme. Innovasjon Norge og WWF på laget, har akkurat fått klarsignal fra norske myndigheter til å etablere økoturisme i Norge.

TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

— Norsk turisme er stort sett småskala, naturbasert, forankret i lokalsamfunnene og viser fram norsk kultur og natur. Hvis man i tillegg sørger for å ha en høy miljøprofil og driver reiselivsbedriften på en miljømessig og økologisk god måte, så får vi økoturisme, sier Lone Lamark i GRIP, stiftelsen for bærekraftig produksjon og forbruk.

Siden FN-året for økoturisme i 2002 har hun og GRIP, sammen med WWF og Innovasjon Norge (tidligere Norges Turistråd), jobbet med økoturisme i Norge. I vår kom klarsignalet fra både Miljøverndepartementet og Nærings- og handelsdepartementet: Kjør treårig prosjekt og etabler økoturisme i Norge! Reiselsivsbedriftene selv er klare, og har etterspurt dette.

Marked i vekst

Økoturismen har eksistert i verden i 20 år, både som en måte å drive reiselivsbedrifter på og som et marked. Turismen har etablert seg som en reell aktør i reiselivsmarkedet på verdensbasis, og øker kraftig år for år.

— På verdensbasis viser statistikken at den naturbaserte turismen blir mer og mer populær, og vokser med omtrent 30 prosent årlig, sier Lamark.

Hvor mye av dette som er økoturisme er ikke lett å si, da bare Sverige og Australia har en godkjenningssordning for økoturismebedrifter som kan skille naturbaserte bedrifter fra øko. Tidsskriftet New Scientist skriver i en artikkel at økningen i økoturismen er på mellom 10 og 30 prosent, og at hver femte turist i verden er en økoturist. Hvalsafarier, inkludert

dert delfintitting, er i dag en millionindustri. For 20 år siden dro en halv million mennesker i verden på tur for å se på hval; i år gjør ni millioner mennesker det samme.

— Men økoturisme er mer enn å oppleve dyr – det handler om å reise mest mulig på naturens og lokalkulturens premisser, og å drive reiselivsbedrifter som belaster natur, kultur og miljø minst mulig, enten man driver med elve rafting, gårdsturisme eller fjellhotell med guidede fotturer, påpeker Lamark.

Kartlegger markedet

Innovasjon Norge skal snart i gang med en kartlegging av markedet til norske økoturismebedrifter i utlandet.

— Undersøkelsen vil være et viktig grunnlag for det videre arbeidet med å gi norsk økoturisme form og innhold, sier Lamark.

Allerede neste år regner hun med at de første bedriftene vil kunne prøve ut kriterier som skal stilles til økoturismebedriftene, for å sikre at kravene er riktige og fungerer i praksis. For her skal det utvikles gode, praktiske råd og veiledning til bedrifter som ønsker å bygge opp en økoturisme-profil. For de som vil gå lengre og sertifisere seg, vil det komme konkrete krav.

— Sertifisering av økoturismebedrifter er likevel bare en liten del av det arbeidet vi skal gjøre de neste tre årene, poengterer Lamark.

— Like viktig blir det å gjennom prosjektet bidra til å bygge opp gode, norske økoturismebedrifter gjennom nettverk, eksempler og veiledning - samt å knytte disse bedriftene til markedet og etablere Norge som økoturismeland i utlandet, sier Lamark.

Lone Lamark i GRIP skal sammen med WWF og Innovasjon Norge lage økoturisme i Norge. (Foto: ...)

Utfordrer norsk reiseliv

Lamark mener det er særlig tre utfordringer norske reiselivsbedrifter står overfor for å bli gode økobedrifter.

— Først og fremst må de bli bedre til å drive sine bedrifter på en måte som gir dem en tydelig miljøprofil. Det gjelder både i forhold til drift, aktiviteter og informasjon og de må sørge for å alltid påvirke natur, kultur og

miljø minst mulig. Her er det allerede mange som er godt i gang, for eksempel gjennom Miljøfyrtårn, Svanemerking eller GRIPs 259 tips. Bedriftene må i tillegg bidra aktivt til naturvern og de må også lære bort noe om lokal natur, miljø og kultur til turistene, sier Lamark.

Det er disse elementene som, ifølge FN's økoturismekrav, skiller dem fra vanlige naturbaserte

urisme Hvordan finne en ekte økoturismebedrift

urisme. GRIP, med urisme i Norge.

Elisabeth Kirkeng Andersen)

Hvordan finne en ekte økoturismebedrift

På ferie til eksotiske land kan du oppleve at alle turoperatører reklamerer med økoturer. Hvordan skille klinten fra hveten, lort fra kanel og økotur fra vanlig tur? FN har svaret.

TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Sverige og Australia er kanskje de eneste landene i verden som har et fungerende sertifiseringssystem for økoturismebedrifter. Det vil si at de australske og svenske bedriftene som har "økoturisme-stempel i panna" driver en bedrift på en miljøvennlig måte som ikke påvirker natur og kultur, og oppfyller en rekke andre krav som stilles til en ekte økoturoperatør.

Vanskelig å vite

I eksotiske land, for eksempel Costa Rica, som er spesielt opptatt av økoturisme og å bevare landets unike natur, er det umulig å vite om du har med en ekte økoturismebedrift å gjøre. I Costa Rica er nær sagt alle turoperatører "eco", og for den miljøvennlige reisende er det derfor vanskelig å vite om "Dolphin Eco-Adventure" er en reell økoturismebedrift, eller bare kaller seg det for å trekke til seg miljø- og naturvennlige sjeler. Så hva gjør du da?

FN kan spørre

En måte å finne en økoturismebedrift på, er å ta i bruk "FN-testen". FN har laget et sett med kriterier som en bedrift må oppfylle for å være en ekte økoturismebedrift, og ikke bare en naturbasert reiselivsbedrift. Sånne bedrifter er utbredt, men tilbyr ikke "the real eco thing". På neste opplevelsferie kan du teste turoperatørene ved hjelp av disse spørsmålene som Miljøjournalen har laget på bakgrunn av FN-kravene:

- Sørger din bedrift for å påvirke natur, kultur og miljø minst mulig; på hvilken måte gjør dere dette?
- Har dere turer i naturen

Foss i Australia. (Foto: Photos.com)

(jungel, sjøen, fjellet alt ettersom)?

— Bidrar dere aktivt til vern av natur og kultur i området; på hvilken måte?

— Tar din bedrift hensyn til den lokale kulturen; på hvilken måte?

— Tjener lokalsamfunnet her på din bedrift, i form av skatter, arbeidsplasser eller lignende?

— Er dere en liten bedrift som henvender dere til få turister?

— Lærer jeg noe om natur, miljø og lokal kultur på turene til din bedrift?

Bruk internett

En annen måte du som bevisst økoturist kan orientere deg på i økoturmarkedet er ved hjelp av

nettsiden til The International Ecotourism Society, www.ecotourism.org. Dette er en verdensomspennende forening for økoturismebedrifter, men bedriftene er ikke nødvendigvis sertifisert selv om de er medlem her. Men også her kan du ta i bruk FN-testen for å skille skitt fra kanel.

Norge har grønne hoteller

For å finne fram til økoturismebedrifter i Norge må du belage deg på litt tålmodighet. Et sertifiseringssystem er i anmarsj, og vil være klart i løpet av få år. Enn så lenge kan du orientere deg på www.greenhotels.no, eller se etter svanemerkede bedrifter, eller bedrifter som er miljøfyrtårn.

bedrifter. Lamark mener tiden nå er moden for denne miljøvennlige dreiningen av norsk turisme.

— Vi er jo nesten der allerede. Norge er som skapt for økoturisme, og dette er i dag et totalt uutnyttet marked. Men samtidig er det viktig at når Norge nå satses på økoturisme, så handler det om god kvalitet og høy miljøprofil. Det forventer markedet av oss, sier Lamark.

FNs krav til økoturisme

Bedriftene skal:

- følge strenge miljøprinsipper og alltid sørge for å påvirke natur, kultur og miljø minst mulig
- tilby naturbaserte opplevelser
- bidra aktivt til natur- og kulturvern
- ta hensyn til den lokale kulturen
- tjene lokalsamfunnet
- være småskala reiseliv
- rette seg mot individuelle turister eller små grupper
- inneholde et læringskonsept der gjestene får kunnskap om natur, miljø og lokal kultur.

Naturens beste i Sverige

Svenskene har innført sitt eget klassifiseringsmerke for økoturisme som de enkelt og greit kaller "Naturens bästa". Vår bedre halvdel i øst oppmuntrer til ansvarsfull opplevelses-turisme i naturen gjennom en inspirerende nettside.

TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Slått igjen. Som første nasjon på den nordlige halvkulen fikk Sverige allerede i 2002, FN-året for økoturisme, på plass sitt kvalitetsmerke for økoturisme "Naturens bästa". På nettsidene www.naturensbasta.se er det enkelt å finne fram til de beste ferieturene i Sverige som klassifiserer ansvarsfull opplevelsesturisme i naturen.

Kriteriene for å få merket "Naturens Bästa" er strenge, men i tråd med internasjonalt syn på

økoturisme: Naturen og kulturen skal ikke påvirkes, lokal økonomi skal tjene på turismen, hele bedriften skal være miljøvennlig, arrangementet skal aktivt bidra til vern av naturen og kulturen, kunnskap, respekt og oppdagerglede skal oppmuntres og sist men ikke minst skal kvalitet og trygghet stå i sentrum på reisen.

170 godkjente arrangement

På nettsiden til Naturens Bästa kan du gjennom en enkel søkemotor søke på hvor du vil i Sverige og hva slags opplevelser du ønsker

deg der. På Øland kan du være med på fuglekurs på Sveriges beste fuglelokalitet, i Stockholm kan du få guiding til fots eller i kano i den svenske hovedstadens egen nasjonalpark, Ekoparken. I Härjedalen kan du fluefiske, dra på tur med hundspann eller besøke en gammel samisk boplass og i Lappland kan du ri og fiske i Vindelfjellene. Samt masse, masse mer.

Hele 170 arrangementer har fått kvalitetsstempelet. Arrangementene er delt inn i 19 kategorier som burde tilfredsstille de fleste

lyster og begjær for en vellykket ferie; fra vandring, klatring og hundspannkjøring, til familieeventyr og kategorien for "Bara vara & Må bra".

12 poeng til Sverige

Miljøjournalen lar seg friste av fine hjemmesider og — så vidt vi kan vurdere bak pc-en — flotte arrangementer. Sverige hanker nok en gang inn 12 poeng i kjent Grand Prix stil, men Norge kommer etter i bra driv. I løpet av de nærmeste årene skal vi være der svenskene er i dag.

(Foto: Staffan Widstrand/Ekoturismföreningen)

Sofie til Sheila

Inuit-leder Sheila Watt-Cloutier takket for Sofieprisen 2005 med en personlig tale da Norges Naturvernforbund arrangerte seminar med vinneren. Det var Naturvernforbundets nyvalgte leder Lars Haltbrekken som nominerte Watt-Cloutier til prisen. Hun fikk den for sitt arbeide for å rette verdens oppmerksomhet mot de miljømessige truslene hennes folk lever med daglig: Klimaendringer og miljøgifter.

Watt-Cloutier har koblet menneskerettigheter og miljø i sin kamp, ved å vise at temperaturøkningen i Arktis de siste tiårene og spredningen av miljøgifter ikke bare har alvorlige følger for naturen, men også for menneskers livssituasjon og den inuitiske kulturen.

Watt-Cloutier sa på seminaret at hun vil bruke prispengene til å skrive en bok med tittelen "The right to be cold".

Skål! Her er verdens beste økoturistbedrifter

Skål International avholder hvert år "Ecotourism Awards" – reiselivsbedriftenes Oscar for de beste økoturistkonseptene innenfor ulike sjangre. Miljøjournalen presenterer fjorårets vinnere.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

2002 var FN-året for økoturisme. Det inspirerte verdens største reiselivsorganisasjon, Skål International, til å lansere "Ecotourism Awards". Prisen gir heder og ære til de beste økoturistprosjektene innenfor seks ulike kategorier årlig:

Turoperatører og reiselivsbedrifter, overnattingsbedrifter i alle størrelser fra hotell til herberger, transport, generelle økoturistprosjekter, byer og landsbyer med spesielle statlige eller kommunale prosjekter, utdanningsprogrammer og media.

"Og vinneren er..."

I kategorien for turoperatører og reiselivsbedrifter stakk Ocean Blue

Adventures Orca fra Sør Afrika av med seieren. I en vakker bukt i Sør-Afrika smelter de sammen turisme, forskning og bevaring av både bukten og havet utenfor, og de skal nå lage en egen marinpark i området. Verdens beste økoturistovernattingssted finner du i India med det klingende navnet Sterling Swamimalai – Heritage Hotel.

Hotellet har 17 rom, og inviterer til å bli kjent med indisk kultur, natur og tenkemåte. Stedet har et eget Ayurveda-senter, og de lokker med en helhetlig opplevelse for kroppen, sjelen og spiritualiteten.

Ny by

Bushman Sands i Sør-Afrika vant prisen for beste landsby og by: En gang et viktig jernbaneknutepunkt som opplevde å bli overflødig og fraflyttet på midten av nittitallet. De lokale myndighetene og bedriftene ville imidlertid ikke la byen i dalen Alicedale gå til grunne, og har revitalisert området med stor suksess.

I området rundt byen er det enorm ødemark hvor ville dyr har blitt reintrodusert med hell. I dag

kan turister på en tre timer kjøretur fra Bushman Sands se blant annet løve, leopard, bøffel, elefant og neshorn.

Verdens beste økoturisttransport må man til New Zealand for å finne. Selskapet Black Cat Group står for det meste av cruisetrafikken på den sørlige delen av New Zealand, og tilbyr en rekke vannlige aktiviteter som delfin-svømming og kajakkning, i tillegg til vanlig cruisetrafikk.

Livet under vann

I den mer generelle kategorien for diverse økoturistprosjekter ble vinneren den indonesiske nasjonalparken Bunaken National Marine Park. Nasjonalparken omfatter et stort område av havet med noe av den høyeste biodiversiteten i verden. Her kan du snorkle og dykke og titte på alt hva hjertet

behager fra korallfisk og barracuda til svamp.

Prisen for verdens beste utdanningsprogram innefor et økoturistopplegg gikk til nok et sør-afrikansk prosjekt; White Shark Projects. Bak det skumle navnet står en organisasjon som forsker på, arbeider for å bevare og opplyse om verdens mest fryktede hai, hvithaien. De tar deg også med ut på tur for å se hvithaien i hvitøyet...

Ingen norske

I år vil vinnerne av 2005 bli kåret i oktober. De tidligere norske kandidatene til prisene har blant annet vært Lyngheisenteret, Hardangervidda Natursenter Eidfjord og Svalbard. Svalbard kom høyt opp i fjor, men ingen norske bedrifter har hittil vært blant vinnerne.

Skål International:

Etablert i 1934. Verdens største reiselivsorganisasjon. Alle sektorer innen bransjen er representert; overnatting, reisebyrå, transportselskap, media, markedsførings-selskap og studenter. Støtter økoturisme, bærekraftig utvikling og ansvarlig reiseliv. I 2002, FNs år for økoturisme, lanserte Skål International "Ecotourism Awards" for å fremme interessen for bærekraftige reiselivsprodukter.

Hvorfor Skål?

Noen av leserne har sikkert undret seg over det norsk-klingende navnet Skål på en internasjonal organisasjon. Forklaringen har Helge Møller, som til daglig er direktør i reisemål Hardangerfjord. — I 1932 var en gruppe franske reisebyråmennesker på tur til Stockholm. Da de kom tilbake til hjemlandet syntes de det var synd å skilles ad, og bestemte seg for å

lage en reiselivsforening. De valgte da det navnet som de hadde vært mest i kontakt med i Stockholm, og som de også syntes var eksotisk, kort og fengende: Skål! I 1934 ble organisasjonen spredt til flere land, og navnet ble da endret til Skål International, sier Møller på telefon fra Hardanger.

Nettadresse til vinnerne:

- www.orcafoundation.com
- www.heritagehotelsofindia.com/india/sterling-swamimalai.html
- www.bushmansands.com
- www.blackcat.co.nz
- www.sulawesiinfo.com/bunaken.html
- www.whiteshark.co.za

kalender

5.-13. august

Natur og Ungdoms sommerleir
Bolærne, Vestfold
www.nu.no

10.-13. august

Øyafestivalen
Musikkfestival med miljøprofil
Middelalderparken, Oslo
www.oyafestivalen.no

12.-14. august

Vassdragstreff i Vefsna
Seminarer i Mosjøen,
elvevandring i Susendalen
www.vernvefsna.com

15.-19. august

Kurs i økologisk avløpsrensing
Universitetet for miljø- og
biovitenskap (UMB), Ås
Arr: Institutt for matematiske
realfag og teknologi, Ås
Påmelding før 1. august
www.ecosan.no

25. august

Guidet busstur gjennom Oslo,
med blikk på utbyggings-
prosjekter Naturvernforbundet
er engasjert i. Arrangør: Natur-
vernforbundet i Oslo og Akers-
hus, kontaktperson: Elin Tyse.

26.-28. august

Aktivitetshelg i Lysefjorden
Arrangør: Stavanger
turistforening
www.turistforeningen.no/stav-
anger

4.-11. september

Friluftslivets uke
Arrangementer over hele landet
Se www.frifo.no

16.-18. september

Fjellfilmfestivalen, Turtagrø
Arr. Stiftelsen Nordisk fjellfilm
www.fjellfilm.no

26. - 28. oktober

Internasjonal nordisk
bioenergikonferanse i
Trondheim. www.baltic21.org.

Heller sau enn

Små sjanser for taco og sushi på Svukuriset i sommer: Stadig flere turistforening bud om lokal mat til sultne fjellvandrere. — Maten på DNT-hyttene skal vise fra regionen de ligger i, sier Hedvig Rognerud. Hun skaffer lokal mat til hytter i Tro Femundsmarka.

Framtidige fenalår på fjellbeite. (Foto: Jon Bjartnes)

■ TEKST: **JON BJARTNES**
jb@naturvern.no

De betjente hyttene til Den norske Turistforening har alltid hatt innslag av lokale matvarer på menyen. Gjestene har gjerne fått både rømme fra nabosetra og fersk ørret fra nærmeste fjellvann. De siste årene har stadig flere hytter valgt å rendyrke denne stilen. Ideen er å bruke mest mulig lokale råvarer, gjerne økologiske. Eventuell foredling bør også ha skjedd lokalt, og gjerne etter oppskrifter som er tradisjonelle i regionen. Flere av hyttene tar også ett skritt videre, og lar lokal mat-satsingen inngå i

en grundigere gjennomgang av miljøprofilen. I løpet av 2005 skal fem turistforeningshytter være sertifisert som miljøfyrtårn.

— Ekstra opplevelse

— Fjellturistene er ute etter opplevelser. Poenget med å servere lokal mat på DNT-hyttene er at folk skal få en ekstra opplevelse av hvor de er, hvilke kvaliteter som er spesielle for akkurat dette området, sier Hedvig Rognerud. Hun er ansvarlig for distribusjon og markedsføring av lokal mat på turistforeningshytter i Sør-Trøndelag.

Det er ikke bare i Femunds-

marka og Trollheimen fjellturistene skal spise lokale spesialiteter i sommer. DNTs lokale mat-program omfatter også hytter i Jotunheimen, Breheimen, Skarvheimen og på Hardangervidda. Foreningen lokker med egg fra frittgående høner på Rauhellern, røkt reinsdyrhjerte på Glitterheim og Skjåkskinke på Sota sæter.

Sodd, sik og saltkjøtt

— Her i vårt område blir det fersk fisk fra Femunden og andre fjellvann, lokale meieriprodukter og ellers mye godt av rein og sau, sier Hedvig Rognerud. Sodd, rømme-grøt, saltkjøtt og finnbiff er eksem-

sushi

gshytter rendyrker sine til-
am det spesielle ved den
llheimen og

Spekekjøtt av rein og sau skal friste
fotturister i sommer. (Foto: Rørosmat)

pler på lokal tradisjonsmat i fjell-
bygdene i Sør-Trøndelag.

For turisthytter som vil satse
på lokal mat er det en utfordring
å finne stabile og sikre leverandør-
er — helst store nok til at man
slipper å gjøre separate avtaler for
hver eneste matbit som skal ser-
veres.

— Her i Røros-området har vi
samarbeid med Rørosmat, som er
et nettverk av småprodusenter
med lokal og stort sett økologisk
profil. Når bønder og andre små-
produsenter går sammen på den-
ne måten, blir det enklere for
kunder som oss å få tak i de pro-
duktene vi vil ha, sier Rognerud.

— Min personlige favoritt? Forretten på fredager på hyttene i Trollheimen: Lefse av mandelpotet påsmurt med rakfisk. Fenomenalt, sier Hedvig Rognerud, som skaffer lokal mat til turistforeningshytter i Trøndelag. (Foto: Jon Bjartnes)

fakta Turistforeningshytter med lokal mat

Fondsbu, Gjendesheim, Gjevilvasshytta, Glitterheim,
Haukeliseter, lungsdalshytta, Jøldalshytta, Kalhovd, Litlos,
Mogen, Nørdstedalseter, Rauhelleren, Sandhaug, Sota sæter og
Svukuriset.

Noen av hyttene har også sertifikat som miljøfyrtårn, eller vil få
det i 2005. Mer info på www.turistforeningen.no og
www.miljofyrtarn.no.

Rørosmat

* Felles markedsføringsordning for små matprodusenter i Nord-
Østerdalen og fjellkommuner sør i Sør-Trøndelag.

* Tilbyr tjukk mjølk, økologiske kjøttkaker, skjørøst (norsk for
cottage cheese), smør, mandelpoteter, rakfisk, røkt sik,
reinskjøtt, bakst, tørka urter og økologisk muggost. Blant annet.

* Mer på www.rorosmat.no

Frykter moskusdrap

Politiet og fjellvante folk frykter
at moskusen på Dovrefjell kan ta
liv i sommer. Uvettige turister tar
seg svært nær dyrene, noe som
medfører stor risiko. Uberegnelige
moskuser er nemlig ikke det beste
å få på nakken.

— Man bør holde seg på minst
200 meters avstand når man ser
moskus. Men mange turister re-
spekterer ikke dette. De færreste
synes å ha begreper om hvor stor
en avstand på 200 meter er, for-
teller Christian Klemetsen, opp-
synsmann ved Statens Natur-
oppsyn i Oppdal, til Adresse-
avisen.

Det er flere moskus enn noen
gang på Dovre. Oppsynsmenn og
forskere mener bestanden nærmer
seg 200 dyr. Dette gjør at det er
enklere å få øye på dyrene enn før.
I tillegg til at selve dyrene kan væ-
re farlige, oppstår det også trafi-
kale problemer når bilister brem-
ser ned eller stopper i veibanen
for å se på de majestetiske mos-
kusene.

Braksuksess for buss

Den nye timebussen i Møre og
Romsdal går så det susser. Etter
bare en måneds drift har passasjer-
antallet økt med 40 prosent,
sammenlignet med situasjonen før
utvidelsen av tilbudet. Det forteller
prosjektleder Odd Steinar Viseth.

— Passasjerøkningen begynte
allerede før timebussen ble satt i
drift. Flere kom på at det faktisk
går buss, og at det går an å ta den,
sier Viseth til Miljøjournalen.

Dyrene liker ikke

Forskning verden over viser at dyr generelt ikke er glade for at turister trækker rundt i deres naturlige miljø. Spesielt problematisk blir dette for økoturismen, som i seg selv skal være natur- og dyrevennlig.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Det anerkjente tidsskriftet *New Scientist* har satt fokus på økoturisme og turistformens påvirkning på dyr. I en gjennomgang av en rekke forskningsprosjekter verden over, er konklusjonen så langt krystallklar: Mennesker er ubudne gjester som fører til stress og bråk. Det eneste unntaket tidsskriftet finner er Galapagosøyene, hvor økoturismen er en kilde til bevaring og forskning.

Stressede delfiner

Hvem har ikke på ferie langs varme breddegrader vært med på en arrangert tur ut på det åpne hav for å se på søte små delfiner? Neste gang du får tilbudet, bør du kanskje tenke over følgende: Forskning fra både New Zealand og Skottland viser at de havlevende pattedyrene blir nær sagt hyperaktive når mennesker kommer på besøk. I New Zealand hviler delfinene vanligvis 70 prosent av tiden. Når turistbåter kommer til, hviler de så lite som 0,5 prosent av tiden. De er altfor opptatt med å svømme i baugen på båtene og hoppe i vannskorpa til å ta livet piano.

Delfiner blir hyperaktive av sightseeing-båter. (Foto: Photos.com)

Synkronstress

- Dette kan på sikt få store konsekvenser for bestanden, mener Gordie Hastie, en marinpattedyrskperter fra University of British Columbia, Vancouver.

I Skottland observerte han at delfinene bruker mye mer tid på synkronsvømming i vannskorpen når turistbåter er til stede, enn de vanligvis gjør. Noe som er bra for turistene, men som betyr at delfinene bruker mer av nattetiden til å hvile på bekostning av sosialisering og matsøk.

Stressede isbjørner

I Hudson Bay, Canada, er biologene bekymret for isbjørnene. Siden tidlig på 1980-tallet har økoturister blitt tatt med ut for å se på isbjørnene som venter på at isen skal fryse til på bukta i månedene oktober og november. Siden isbjørner ikke er til å spøke med, blir turistene fraktet ut i spesialiserte, nærmest pansrede, kjøretøyer.

Isbjørnene bruker denne tiden på land til å hvile og vente, da den foretrukne selmaten er langt unna. Men med stadige kjøretøyer på besøk, har forskere fra University of Manitoba, Winnipeg observert at isbjørnene ikke hviler som de skal. I stedet er pattedyrene på vakt, og de viser sju ganger så mye tegn på dette når kjøretøyer er i nærheten, som når de er alene.

Ufrivillig slanking

Forskerne tror denne endringen i oppførsel potensielt kan få store konsekvenser for isbjørnene. Rent fysiologisk tror forskerne at de store marinlevende pattedyrene får økt hjertefrekvens og høyere forbrenning nettopp på den tiden de burde bevare mest energi. Dette gjør at de ufrivillig slanker seg når de burde holde vekten, og på lengre sikt kan dette gå utover isbjørnens mulighet til å få unger, mener forskerne. For både immunforsvar, helse og kondisjon blir sterkt nedsatt på grunn av sult.

Slankere kyllinger

Denne effekten av økoturisme på reproduksjonen til en art kan allerede sees hos guløypingvinene. Pingvinarten er den tredje største

Marine iguaner på Galapagosøyene bryr seg ikke om turister. Kans

i verden i størrelse, og utrydningstruet.

På New Zealand er vekten på ungene til guløypingvinen i turistbesøkte områder 0,7 kilo lavere enn til ungene i uberørte områder. Dette er ti prosent mindre enn normalt, noe som er mye for små kyllinger. Forskerne vet ikke noe sikkert om årsaken til den lave

Isbjørner trives best for seg selv. (Foto: Photos.com)

e økoturister

Ukjent økoturist er mer glad for å se deg, enn du er for å se den? (Foto: Photos.com)

kyllingvekten i besøkte områder, men mye tyder på at foreldrene bruker mye lengre tid på å komme til ungene med mat fra havet når de ser mennesker på stranda. Trolig vil pingvinforeldrene vente med å komme opp til kysten er klar, av redsel for mennesker. Denne forsinkelsen betyr at foreldrene fordøyer en del av maten de skal gulpe opp igjen til ungene. Forskerne mener at det er en klar sammenheng mellom vekt og overlevelse hos disse kyllingene: De tynne små kyllingene har mye mindre sjanse til å vokse opp.

Føre var-holdning

Biologer vil ha mer forskning på mulige konsekvenser av menneskers påvirkning på dyr før økoturistene får slippe til. Et eksempel er forskning fra Amazonas på en lokal fugl ved navn sigøynerhøne eller hoatzin. Ved første øyekast viste ikke fuglen noen særlig interesse for forskerne som kom nær innpå. Men da de plasserte mikrofoner i redet til fuglene, ble det

klart at selv om fuglene ikke flyktet på grunn av forskerne, økte hjerterytmen deres merkbart.

Forskerne bak denne studien mener at det bør hentes inn data på de aktuelle stedene før planlegging av økoturistopplegg, og at turismen bør utvikles hånd i hånd med ytterligere forskning.

Kilde: *New Scientist*, 6. mars 2004

Glade i mennesker på Galapagos

Galapagosøyene ser ut til å være det stedet i verden hvor økoturismen fungerer etter intensjonen.

For å komme til øyene må turister betale en sum på 1000 norske kroner, som blir brukt til forskning og bevaring av øygruppas dyre- og planteliv. Turistene får bare lov til å komme rundt på øyene ved deltakelse i organiserte turer ledet av utdannede guider, og dyrene ser ikke ut til å bry seg om menneskene som knipser fra hofta.

Forskning på blant annet de marine iguanene som bare finnes her på Galapagós, viser at disse ikke blir stresset av mennesker i det hele tatt.

Guløypingviner på New Zealand er utrydningstruet.

— Reisen det største miljøproblemet

Økologiske reisemål og aktiviteter er vel og bra. Men den største miljøpåvirkningen kommer fra selve reisen, ifølge forsker Carlo Aall.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

— De fleste økoturist-tilbud er flinke til å tilby et miljøvennlig opphold, med miljøvennlige aktiviteter. Men de klarer ikke å forholde seg til den største miljøutfordringen globalt sett: Selve reisen, sier forsker Carlo Aall.

— Må ofte bruke fly og bil

Aall arbeider ved Vestlandsforskning, som har gjennomført en rekke prosjekter på økologisk turisme, naturbasert turisme og kvalitetsturisme i Norge.

— Det finnes mange benevninger og definisjoner på slik turisme. Fellesnevneren er at den ofte går for seg i relativt urørte naturområder langt unna sentrale strøk, noe som ofte gjør at man må bruke fly eller bil for å komme

frem til attraksjonen. Samtidig er det viktig å differensiere. Det er ikke gitt at det miljømessig sett er bedre å dra på øko-ferie til Costa Rica enn å ligge på en strand på Kanariøyene, men hvis øko-ferien er en fottur i Femundsmarka vil nok den ligge bedre an, sier Aall.

Tar fri fra miljøholdningene

Enkelte destinasjoner har forsøkt å påvirke hvordan turistene skal reise til stedet.

— I Sveits finnes det en sammenslutning av bilfrie destinasjoner, der du får rabatter hvis du kan vise frem en brukt togbillett til stedet. Man kan dele opp arbeidet med å minske klima- og energibruken ved ferier i tre faser, der den første går ut på å redusere energibruken på stedet og i attraksjonen. Dette er det mange som har gjennomført. Neste steg er å

sørge for miljøvennlig transport lokalt, med kollektivtrafikk, gange og sykkel. Tredje fase er å problematisere reisen til og fra destinasjonen, noe som langt sjeldnere gjøres, selv om dette er den mest miljøpåvirkende delen, sier Aall.

Han tror folk tar seg fri fra miljøholdningene i ferien.

— Vi ser at de som til daglig bor tett, bruker sykkel eller kollektivtrafikk til jobb, ikke har bil og påvirker miljøet minst i dagliglivet, er de som reiser lengst i fritiden, med de mest miljøuheldige transportmidlene. De flyr mest og lengst, sier Aall.

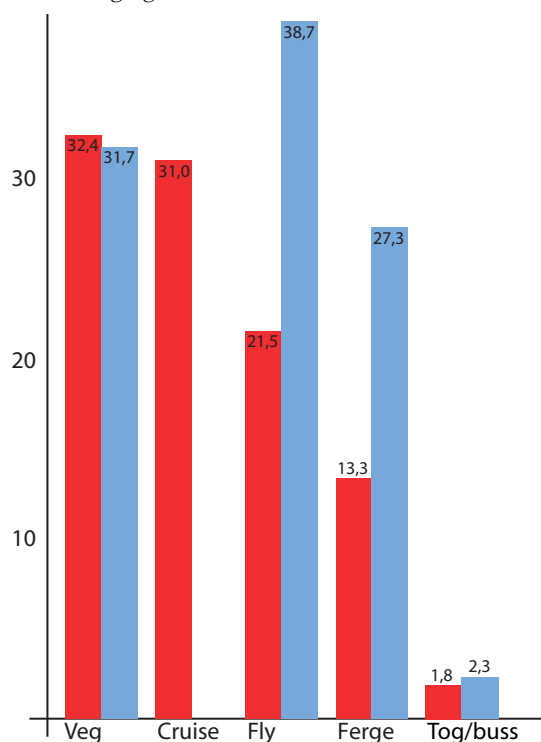
Reiser med fly og bil

Utenlandske turister som kommer til Norge bruker bil og fly, eller kommer med cruiseskip. Rutegående, miljøvennlige transportformer, som tog og rutebuss, er

nærmest neglisjerbare i statistikken. Leide turistbuss utgjør noe, men ikke mye. Mens det var 490 000 utenlandske personbiler i Norge i fjor sommer, kom det bare 9000 turistbuss, ifølge tall fra Transportøkonomisk institutt.

— Vi informerer om at det er mulig å ta seg rundt i Norge med tog og rutebuss, men vårt hovedmål er å få flest mulig turister hit, eller å få nordmenn til å feriere i Norge, sier Audun Pettersen i Innovasjon Norge. De står for markedsføringen av Norge som turistdestinasjon, og er bevisst at reisen skaper miljøproblemer.

— Men problemene med trafikken er ikke de største i Norge. Geiranger og Lofoten i høysesong kan ha noe trafikkproblemer, men ellers er vi ikke nær tålegrensen når det gjelder biltrafikk.

Turisme i Norge 2004. Andel utenlandske turister fordelt på ulike transportmidler (rød), og antall gjestedøgn ved norske overnattingssteder fordelt på transportmiddel (blå). Kilde: Transportøkonomisk institutt. (Illustrasjon: Kristian S. Aas)

Å være en god turist

kommentar

ELISABETH K. ANDERSEN
Journalist i Miljøjournalen

Reise er ensbetydende med å leve for mange mennesker. Få ting er så berikende, så avslappende, så spennende og så utviklende som å reise fra gamle Norge ut i verden. Om det er på skitur i Alaska, loffing på greske øyer, trekking i Himalaya eller slaraffenliv i Karibien – du møter nye mennesker, nye tenkemåter, ny natur, ny mat og nye skikker og sedvaner. Inntrykkene og impulsene tar du med tilbake til Norge, og de har kanskje forandret deg litt, lært deg noe nytt og fått deg til å åpne for nye horisonter.

Undertegnede elsker simpelthen å reise, og gjør det så snart det er mulig. Det aller, aller beste er å reise til eksotiske steder langt unna nordmenn og Norge, for å se spennende natur og møte gammel og ukjent kultur; Galapagos, Svalbard, Alaska, Indonesia, Panama og Costa Rica er så langt krysset av listen over "steder jeg må dra før jeg ruller overende i graven". Verdenskartet vitner om mange nye uoppdagede land; Argentina. Antarktis og ja – resten av verden.

Etter å ha lest miljøstiftelsen GRIP sin nettgilde til hvordan man skal være en god turist, ble jeg først flau og så bestemte jeg at nye reiser skal foretas på en litt annerledes måte. Bevissthetsnivået på min rolle som turist må opp en del hakk. For spesielt i eksotiske land med lav levestandard er det ikke bare bare å være turist. Her gjelder det å ikke å sløse med landets ressurser, være fornuftig i møte med annerledes kultur, samt hjelpe til på en enkel måte å bevare flott natur.

Artikkelforfatteren som dårlig turist på Island med leid jeep. (Foto: Børge Grøttjord)

Rådene fra GRIP er enkle og kan virke selvfølgelig, men jeg har syndet mot dem mang en gang; å dusje kort, bruke lite elektrisitet og lite håndklær er ikke vanskelig. Det gjelder bare å huske på det. Det samme med å være obs på å ikke kjøpe smykker av koralter. Det er faktisk ulovlig å ta med dette hjem til Norge. Det samme gjelder for vesker og sko av krokodille, slangeskinn eller annet laget av skinn fra ville dyr

Spise lokal mat og etterspørre miljøvennlige turer; enkelt, men lett å glemme. Derfor skal jeg fra nå av ta med meg følgende fakta fra

GRIP for å huske disse enkle grepene som gjør meg til en bedre turist.

— En turist på fjelltur i Nepal bruker 6 kg ved per dag i et land som

allerede mangler brensel.

— Et stort hotell i Egypt bruker samme mengde elektrisitet som 3600 egyptiske middelklassehusholdninger.

— Cruiseskipene i Karibia skaper 70 000 tonn avfall pr. år.

— 3/4 av Europas sanddyner fra Gibraltar til Sicilia er forsvunnet, hovedsakelig som et resultat av turismen.

— Mange turister tar med seg biter fra tusener av år gamle kulturminner som suvenirer og er med på å ødelegge verdifulle kulturskatter.

— På Sinai i Egypt bygges det nå 30 000 hotellrom i et område der lokalbefolkningen fra før av ikke har nok vann.

— Årlig krysser en halv milliard ferierende mennesker landegrensene. Ennå har to milliarder kinesere og indere knapt begynt å røre på seg.

God sommer og ferie som god turist!

Les rådene fra GRIP på nettet:

<http://www.grip.no/Reiseliv/GodTurist/intro.html>

I brosjyren God Turist fra GRIP får du en masse fine råd med på reisen.

Elgsafari i Trøgstad

Skogens konge som turistattraksjon. Det er ingen spøk. Tyskere og nederlendere elsker simpelthen elg, så safari langs Østfolds jorder med elg-garanti er en sikker vinner.

Hvor er elgen? Finn Kristen Frøshaug (tre fra høyre) og fem turister fra Nederland speider etter elg. (Foto: Elisabeth K. Andersen)

TEKST: **ELISABETH K. ANDERSEN**
eka@naturvern.no

Kvart over elleve en søndag kveld viser skogens konge seg for en bil lastet med nederlendere. "Elk" hviskes det, og ut av bilen tyter det videokameraer og fotoutstyr og kikkerter. Elgen står på et jorde i Trøgstad i Østfold fylke og spiser intetanende av en åker bugnende av blomstrende oljeraps. Elg i gult synes godt, selv på en drøy halv kilometers avstand. Og vi synes godt. Kort etter at vi alle er ute av bilen, lunter elgen litt av gårde for å stoppe opp og glane litt, for så å lunte videre. Det er ikke morsomt å spise mat med tilskuere tydeligvis, og kanskje lurar elgen på om det brått er blitt oktober og jakt sesong?

Elg-garanti

I Trøgstad kommune i Østfold fylke er det drøyt 350 elg, anslår kveldens guide, Finn Kristen Frøshaug, eier av Olrud Camping. Vel 40 turer i sesongen fra slutten av juli til midten

av august har Frøshaug, med alt fra én til 20 deltagere. De fleste safarideltagerne bor på campingplassen og er tyske og nederlandske turister på bilferie i Norge, men det hender naboer av campingen som har besøk, er med også.

Frøshaug har hatt tilbudet i nesten åtte år, de siste fem med elg-garanti. Ikke én bomtur

en fin opplevelse. Nesten like fint som Geirangerfjorden?

— Mange av gjestene har vært på bilferie i Norge flere ganger, og aldri sett elg. De blir så glade og fornøyde etter en tur, og takker og tar meg i hånda. Det er artig, sier Frøshaug som synes det er kjempemorsomt med elg-safari selv.

uten elg i glaningen har han hatt på fem år, og statistikken hans viser at safarigjestene får se i gjennomsnitt åtte og en halv elg per tur. Det er ikke verst uttelling for femti kroner, og fire kjørte mil.

Nær-elg-opplevelse

Neste elg står på et jorde ganske så nære veien, med en makker like bak i skogkanten. Perpleks stirrer elgen på jordet på oss et drøyt minutt, før han finner ut at dette er for skummelt, og strener inn i skogkanten han med. Nederlenderne gliser, og sammenligner bilder. På vei tilbake til Olrud kommer det fram at dette er første gang de har sett elg "live", og at det var

Her er den! I oljerapsåkeren står elgen og glaner på turister. Kan du se den? (Foto: Elisabeth K. Andersen)

Miljøjournalen

**Prøv et abonnement på
Norges eneste nyhetsmagasin
om natur- og miljøspørsmål ut 2005!**

For å tegne abonnement til kampanjepris:

www.miljojournalen.no

Vi lover deg nyhetssaker fra inn- og utland, samt et blad som går i dybden på viktige miljøspørsmål.

Blant sakene vi skal følge er miljøgifter, klimaendringer, bymiljø, transport, avfall og mat.

Tips, synspunkter eller leserbrev?
Skriv til: redaksjonen@naturvern.no

sitater

— *For å løse klima- og energiproblemet hadde vi trengt høyere strømpris, men det er det få politikere — inkludert meg sjøl, selvfølgelig — som vil gå inn for. For vi er jo avhengige av å få oppslutning.*

Unge Høyre-leder Torbjørn Røe Isaksen til Putsj.

— *Men betyr ikke det at det er noe galt med politikken?*

— *Nei. En kan vel heller si at det er noe galt med folk flest.*

Unge Høyre-leder Torbjørn Røe Isaksen til Putsj.

— *I dag ser vi at ødelagt natur blir en trussel mot sikkerheten også her, fordi det fører til migrasjon, sykdommer og problemer for folk i deler av verden til å skaffe seg mat. Å bevare naturen har blitt et vilkår for å bevare sikkerheten.*

Forsvarsminister Kristin Krohn Devold på Nato-møte i Ålesund (Sunnmørsposten)

— *Jeg er av den oppfatning at det hadde vært best dersom kirken konsentrerte seg om ikke-politiske spørsmål. (...) I tillegg lever vi i et samfunn med et stort åndelig tomrom. Den norske kirke bør konsentrere seg om å fylle disse tomrommene.*

Olje- og energiminister Thorhild Widvey til Nordlys, etter at Sør-Hålogaland bispedømmeråd har kommet med en kritisk uttalelse om oljeboring i nord.

— *Do you have any advice to how we can have more influence on the parliament and commission in EU?*

Marianne Gjørvi i Miljøverndepartementet mener den norske stat ikke er flink nok til å komme tidlig inn i EU-prosesser og vil ha råd fra EU-parlamentariker Diana Wallis.

Wallis repliserer:

— *There is an obvious answer to that question as I am sure you know...But of course you can come and lobby! It may seem strange, being a state, but it is a possibility.*

Bellona-seminar "Give European carbon a decent burial."

— Miljøverndepart

— For å nå de viktige miljømålene må Miljøverndepartementet ha reell makt over andre departementer. Sånn er det ikke nå. Det er Finansdepartementet som bestemmer, sier tidligere miljøvernminister Thorbjørn Berntsen til Miljøjournalen.

■ TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Thorbjørn Berntsen (Ap) og Guro Fjellanger (V) styrte Miljøverndepartementet hver sin periode gjennom hele 1990-tallet. De to eksministrene mener den svenske reformen med en egen bærekraftminister — se Miljøjournalen nr. 6 — er interessant. Begge etterlyser nye grep i miljøpolitikken også i Norge. Og begge mener Miljøverndepartementet bør få en sektorovergripende rolle, omtrent som Finansdepartementet har i dag.

— **Dagens struktur ikke egnet**

Det er feil å oppfatte Miljøverndepartementet (MD) som et sektordepartement, mener Thorbjørn Berntsen.

— Folk snakker om miljøsektoren, men det er bare tull. Miljø er ingen sektor. Det er et hensyn på tvers av sektorer. Økologi er sektorovergripende, akkurat som økonomi. De departementene som påvirker miljøet så det betyr noe, er for eksempel samferdsel, olje- og energi, næring og kommunal. Noen må ha ansvaret for å få gjennom tiltak i disse sektorene. Sånn som det er nå skjer det for lite. Jeg har bestandig ment at Miljøverndepartementet må få større makt, sier Berntsen.

Guro Fjellanger stiller samme diagnose som Ap-veteranen:

— Dagens departementsstruktur er ikke egnet til å håndtere miljøutfordringene. Den blir for fragmentert. Det blir for vanskelig å få de ulike fagdepartementene til å lage planer som setter premissene for en reelt bærekraftig utvikling innen de ulike sektorene, sier Fjellanger.

— **"Rikets miljøtilstand" er en start**

Det var Thorbjørn Berntsen som i sin tid la fram forslag om en årlig stortingsmelding om Rikets miljøtilstand, mens etterfølgeren Fjellanger var første minister til å presentere den. Denne meldingen skal ikke bare beskrive virksomheten på Miljøverndepartementets egne ansvarsområder, men gi et bilde av miljøtilstand og miljøtiltak for hele nasjonen. Både Berntsen og Fjellanger mener denne satsingen er en begynnelse, men at den ikke har ført

langt nok fram.

— Ett av poengene med denne meldingen var at de ulike sektordepartementene skulle få forpliktende miljømålsettinger, som man så kan måle innsatsen mot. Tanken var at dette skulle være så konkret som mulig. Så og så mye CO₂, NO_x, svovel og så videre skal hvert departement stå ansvarlig for. De enkelte departementene skulle melde fra hva de hadde tenkt å gjøre for å nå målene på sitt område, og så skulle MD evaluere etterpå. Alle departementene er inne i dette systemet nå. Men det er ikke noe ordentlig driv over det, fordi MD ikke har fått noen reell makt over andre departementer. Det er Finansdepartementet som bestemmer. Vi sitter i en tvangstrøye der miljøpolitikken er underordnet den økonomiske politikken som Finansdepartementet klekker ut, sier Berntsen.

— **Miljømelding sammen med statsbudsjettet?**

Guro Fjellanger mener meldingen om Rikets miljøtilstand neppe vil fungere etter hensikten,

— Dagens departementsstruktur er for fragmentert til å håndtere miljøutfordringene, mener Guro Fjellanger. (Arkivfoto)

— Neppe noen god idé

— Med forbehold om at jeg ikke kjenner den svenske departementsstrukturen i detalj, synes jeg ikke det høres ut som noen god idé med to statsråder i Miljødepartementet, sier tidligere statsminister Kåre Willoch til Miljøjournalen.

— Tendensen til å opprette nye departement for nye temaer som dukker opp slår ikke alltid heldig ut. Det er etter min mening viktigere hvordan man organiserer arbeidet. I et departement med to statsråder blir det lett til at de går i beina på hverandre, sier Kåre Willoch.

tementet må få reell makt

med mindre den legges fram samtidig med, og legger premisser for, statsbudsjettet.

— Tanken bak Rikets miljøtilstand er at den skal utarbeides parallelt med statsbudsjettene, slik at forslagene i statsbudsjettet kan møte de økologiske utfordringene man beskriver, og miljøforpliktelsene Norge har, i like stor grad som de økonomiske utfordringene. Hvis dette kunne gå hånd i hånd med at MD, på samme måte som Finansdepartementet i dag, fikk være premissgivende høringsinstans for alle sakene til regjeringen, og at saker ikke kunne fremmes uten tilstrekkelig økologisk så vel som økonomisk inndekning, da hadde vi vært et stykke på vei, sier Fjellanger.

— Jeg har bestandig ment at Miljøverndepartementet må få større makt. Da må Finansdepartementets makt bli mindre, sier Thorbjørn Berntsen. (Arkivfoto)

— Interessant svensk modell

Det nye svenske miljødepartementet har to statsråder, en miljøvernminister med ansvar for renn og vern, og en samfunnsbyggingsminister med ansvar for bærekraftig utvikling — og mer presist med planlegging, bygging og energi i porteføljen. Både Fjellanger og Berntsen mener reformen er interessant, selv om ingen av dem nødvendigvis vil bruke noen blåkopi her i landet.

— Det ser ut som den svenske modellen tar noen viktige skritt i riktig retning ved å samle det man kan kalle samfunnsbygging. Slik kan man enklere se både planlegging, bygging, miljøhensyn — og for den saks skyld tilgjengelighet for alle — i sammenheng.

Men samtidig går den svenske reformen neppe langt nok. Så vidt jeg har kunnet lese meg til, gir den foreløpig ikke godt nok svar på blant annet transportutfordringene, og den setter ikke tilstrekkelige premisser for å sikre bærekraftig utvikling av den økonomiske politikken, sier Fjellanger.

— Makta må følge etter

Thorbjørn Berntsen er for sin del mer opptatt av makt enn av struktur:

— Det som er avgjørende er å dempe Finansdepartementets makt over alle viktige spør-

mål i miljøpolitikken. Kanskje er det noe sånt svenskene prøver på med denne reformen. Det viktige er at noen i regjeringen må ha et ansvar for å få gjennom tiltak i de egentlige sektordepartementene. Det spiller for så vidt ingen rolle om man kaller det bærekraftminister eller noe annet. Da er det viktig å huske at det ikke bare handler om formell struktur, men om reell politisk makt. Å endre departementsstruktur kan være bra. Men hvis ikke makta følger etter blir det slag i lufta, sier Berntsen.

— Separat avgiftspolitik

Det klassiske eksempelet på miljøtiltak på tvers av sektorer er miljøavgifter på utslipp. Både i Sverige og andre land har debatten om miljøavgifter tatt en annen retning enn i Norge.

Guro Fjellanger mener norske politikere bør se på andre lands erfaringer med å vedta avgiftspolitikken separat, for flere år av gangen.

— I Norge vedtas avgiftsnivået for hvert år, og brukes til å saldere hvert enkelt budsjett. Dersom avgiftene blir vedtatt separat og for en periode på flere år, vil man enklere kunne gjennomføre miljøavgifter som er forutsigbare over tid. Dermed kan miljøavgiftene bli et langt bedre styringsverktøy både for oss som forbrukere, for industrien og for myndighetene, sier Guro Fjellanger.

— Norge ligger langt etter

— De svenske reformene er meget interessante med tanke på å få bærekraft inn som et premiss for hele samfunnsutviklingen. Norge ligger langt etter, sier professor William Lafferty.

Lafferty er leder for forskningsprogrammet ProSus ved Universitetet i Oslo. Forskerne ved ProSus konsentrerer seg blant annet om oppfølging av bærekraftmålene fra Brundtlandkommissjonen (1987) og Rio-konferansen (1992).

— Etter at Brundtlandkommissjonen la fram sin rapport, kom en egen stortingsmelding om hvordan den skulle følges opp i Norge. Der sto det at statsministeren selv skulle ha ansvaret for å integrere miljøhensyn i alle sektorer. Et eget statssekretærutvalg skulle rapportere til statsministerens kontor, og i tillegg ble det opprettet et tungt, nasjonalt råd for bærekraftig utvikling. Summen av disse tiltakene ville gjort den norske innsatsen enestående. På papiret finner du ikke en bedre modell. Men ingenting av dette blir nå fulgt opp i praksis. I dag går Sverige og Norge i nesten stikk motsatt retning når det gjelder integrering av sosiale, miljømessige og økonomiske hensyn. Og det er i Sverige de interessante tingene skjer, sier William Lafferty.

— Statsministerens ansvar

— Ansvaret for miljøutfordringene kan ikke ligge i et rent "renn og vern"-departement. Vi bør stille statsministeren til ansvar for bærekraftig utvikling, sier direktør Bente Herstad ved Senter for Utvikling og Miljø ved Universitetet i Oslo.

Herstad har tidligere arbeidet blant annet i Miljøverndepartementet og i UNEP. Hennes viktigste argument mot en ren "renn og vern"-strategi i miljøpolitikken handler om internasjonale forhold.

— Jeg savner en mye klarere kobling mot det globale og mot fattigdomsreduksjon. Vi må sørge for økonomisk vekst i u-land uten å skade miljøet. Da er det helt avgjørende med sektorintegrasjon av miljø- og utviklingsspørsmål. Miljøverndepartementets innsats for å få slik miljøintegrasjon gikk drastisk ned under Børge Brende. Etter min mening bør statsministeren ta det overordnede ansvaret på dette viktige området. Og dersom man skulle ha en egen minister for bærekraftig utvikling, med ansvar for å integrere sosiale, økonomiske og miljømessige hensyn, bør denne ministeren kanskje sitte i Finansdepartementet. Ansvaret for integrering må legges til en minister som har virkemidler til å få gjennomslag i andre departementer. Miljøverndepartementet har ikke det, sier Bente Herstad.

Ny gift funnet i Borgundfjorden

For andre gang i år er det målt skyhøye nivåer av bromerte flammehemmere i Borgundfjorden ved Ålesund. Statens Forurensningstilsyn skal nå undersøke hele fjorden og fisken som bor der for å finne ut av hvor giftig miljøet er.

TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Polybromerte difenyletere (PBDE) er navnet på gruppen av bromerte flammehemmere som nå er målt i Åsefjorden, en arm av Borgundfjorden som omkranser Ålesund. Nivåene av PBDE i sedimenter og blåskjell herfra er blant de høyeste i Europa, om ikke de høyeste. For få år siden ble det oppdaget at Mjøsa er forurenset av PBDE, men nivåene i Åsefjorden er mye høyere enn de målt i Norges største innsjø.

Ukjent kilde

I Mjøsa er funnene av PBDE koblet til en lokal bedrift, men Statens Forurensningstilsyn (SFT) har ingen anelse om hva som er kilden til PBDE i Åsefjorden, opplyser Jon Fuglestad, rådgiver i SFT.

— Vi har ikke gitt noen utslippstillatelse for PBDE i området, og materialstrømsanalyser av PBDE for hele landet viser heller ingen kilde her, sier Fuglestad.

Han påpeker at det kan være snakk om en forurensning fra en

takta

Helse- og miljøeffekter av bromerte flammehemmere

- Noen er akutt giftige for vannlevende organismer
- Kan føre til leverskade
- Mistanke om at noen har hormonforstyrrende effekter
- Mistanke om at noen kan gi skader på nervesystemet
- Vet lite om langtidseffekter
- To typer PBDE, okta- og penta-BDE er forbudt i Norge og i EU. Norge vurderer å forby en tredje; deka-BDE. Les mer om dette på side 4 og 5.

Les mer om bromerte flammehemmere på Miljøstatus:
http://www.miljostatus.no/templates/PageWithRightListing___2836.aspx

industribedrift som i dag er nedlagt. Miljøoppfølgingsavdelingen i SFT er på saken, og skal benytte sommeren til detektivarbeid blant nåværende og tidligere industribedrifter i Ålesund-området.

Naturvernforbundet i Ålesund og omegn sier til Miljøjournalen at de tror en potensiell kilde kan

være nedlagt tekstilindustri eller verftsindustri.

Forurenset med HBCD også

Funnet av PBDE er det andre funnet av bromerte flammehemmere i Åsefjorden på ett år. I januar gikk alarmen hos SFT da Norges høyeste nivåer av heksabrom-

syklododekan (HBCD) ble målt i sediment og blåskjell i Åsefjorden.

— Trolig er det ikke målt så høye nivåer av HBCD noe annet sted i verden, sa miljøgiftspesialist Per-Erik Schulze i Norges Naturvernforbund til Miljøjournalen nr. 2.

HBCD-forurensningen er koblet til den lokale bedriften Brødrene Sunde som har brukt stoffet til å gjøre isolasjonsplater brannhemmende siden 1992. Andelen HBCD i blåskjell og sedimenter er mye høyere enn PBDE.

Tett oppfølging

I september skal SFT, i samarbeid med blant andre Norsk Institutt for Vannforskning (NIVA) og Fylkesmannen i Møre og Romsdal, ta nye prøver i Åsefjorden og Borgundfjorden.

— Prøvene skal denne gangen omfatte større deler av fjorden for å finne ut hvor utbredt forurensningen av både PBDE og HBCD er. Vi utvider også prøvetakingen til å gjelde krabbe, torsk og flyndre. Dette for å kartlegge om-

Ålesundere bør ikke la seg friste av blåskjell og krabbe fra Åsefjorden i sommer. De ser fine ut, men er fulle av bromerte flammehemmere. (Foto: Photos.com)

undfjorden

fanget av gift i høyere nivåer av næringskjeden, sier Fuglestad.

Trolig vil analysene på bakgrunn av denne prøvetakingen være klar i form av en offentlig rapport i begynnelsen av desember, opplyser Fuglestad.

Prøvetakingen skal, sammen med detektivarbeidet Miljøoppfølgingsavdelingen i SFT gjør i sommer, gjøre det mulig å komme nærmere et svar på hvilken bedrift

som er årsaken til utslippene av PBDE.

Ikke endrede kostholdsråd

Mattilsynet var i februar i år raskt på pletten med midlertidige kostholdsråd etter funnene av HBCD; blåskjell, krabbe, flyndre og skrubbe fra Åsefjorden bør ikke spises av noen. Mattilsynet har ikke endret kostholdsrådene sine etter de nye funnene.

Vil bruke mer HBCD

Brødrene Sunde er bedriften som står ansvarlig for at Åsefjorden har rekordhøye nivåer av den bromerte flammehemmeren HBCD. Etter pålegg fra Statens Forurensningstilsyn har de installert et renseanlegg på fabrikken i Spjelkavik. Nå vil de øke bruken av miljøgiften.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Brødrene Sunde har i disse dager tatt i bruk et renseanlegg i fabrikken for å minimere utslippene av den bromerte flammehemmeren heksabromsyklododekan (HBCD). Bedriften har siden 1992 brukt HBCD i sin produksjon av flammehemmete isolasjonsplater, såkalt EPS. Siden 1996 og fram til 2005 har avløpsvannet fra bedriften gått til renseanlegget urenset, og så rett ut i fjorden.

Kutt i HBCD-utslipp

Etter funnene av de høye nivåene av den bromerte flammehemmeren HBCD i sedimenter og blåskjell i Åsefjorden sent i 2004, fikk Brødrene Sunde i februar 2005 pålegg fra Statens Forurensningstilsyn (SFT) om å kutte utslippene av HBCD drastisk. I et

normalt produksjonsår har bedriften sluppet ut mellom 12 og 13 kilo HBCD, og SFT krever at utslippet skal ned i én kg per år, og helst lavere. Brødrene Sunde skriver på sine hjemmesider, samt i et brev til SFT i juni, at dette er utført i juni i 2005 gjennom et påmontert renseanlegg.

Planer om å øke

I samme brev til SFT kommer det fram at Brødrene Sunde har planer om å øke bruken av HBCD: "Sunde er forøvrig i forhandlinger med et utenlandsk selskap om oppkjøp av en bedrift som vil kreve anvendelse av flammehemmende EPS (tilsatt HBCD, red.anm.). Dersom det lykkes vil det medføre behov for økt produksjon av flammehemmende EPS ut over dagens nivå (20.000 tonn/år)."

Ftalat-vurdering utsatt til høsten

Norske myndigheter har utsatt sin vurdering av bruken av ftalaten dietylftalat (DEP) i kosmetikk til høsten.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Faggruppen innen tilsetningsstoffer, aroma, matemballasje og kosmetikk innen Vitenskapskomitéen for mattrygghet, skulle gjøre ferdig sin risikovurdering 15. juni. i år. På grunn av den amerikanske studien omtalt i Miljøjournalen nr. 6, som viser at DEP kan feminisere guttefostre, som faggruppen tok inn i sin vurdering, ble de ikke ferdig på møtet før sommeren.

— Faggruppen vil risikovur-

dere ferdig bruken av DEP i kosmetikk i september. Vi vil gjøre et skikkelig arbeid, og rakk ikke dette på bakgrunn av de nye funnene som kom fram i den amerikanske studien sier Tor Øystein Fotland som er koordinator for faggruppen.

Dette er andre gang risikovurderingen av DEP i kosmetiske produkter blir utsatt. Opprinnelig skulle en vurdering ha vært klar i mai måned. DEP brukes i kosmetiske produkter, særlig i parfyme, for å denaturere alkoholen som brukes i produktet.

Brann hos El-bil Norge

Det har vært brann i lokalene til El-bil Norge, produsenten av den elektriske bybilen Kewet. Deler av komponentlageret ble ødelagt, og produksjonen av biler stoppet en stund. Nå har firmaet imidlertid

fått seg nye lokaler, og satser sterkt på produksjon av sin nye modell Kewet Buddy, som har vært omtalt i Miljøjournalen tidligere. Den nye fabrikken har en produksjonskapasitet på 500 el-biler årlig.

Vil bli mer synlig i media

Nyvalgt leder Lars Haltbrekken vil at Naturvernforbundet skal bli mer synlig i media.

— Media setter dagsorden for diskusjonen i kantina, på lærerværelset og i Stortinget. Det er avgjørende å være synlig for å få gjennomslag for sine saker, sier Haltbrekken.

■ TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

På Naturvernforbundets landsmøte i Porsgrunn i juni ble den tidligere Natur og Ungdom-lederen klippet inn som leder i moderorganisasjonen. I det nye sentralstyret får Haltbrekken med seg Ellen Birgitte Strømø (nestleder), Synnøve Konglevoll, Line Andersen og Ståle Undheim.

Klima, skogvern, Vefsna

— Tre saker har topp-prioritet den neste perioden: For det første skal vi vinne klimadebatten. Det er fortsatt fullt mulig å unngå at det bygges gasskraftverk uten CO₂-håndtering i Norge. For det andre må vi øke skogvernet i Norge. Vi ligger milelangt unna det nivået forskerne har anbefalt. For det tredje skal vi vinne kampen mot kraftutbygging i Vefsna, sier Haltbrekken.

Flere medlemmer

Den nye lederen har også ambisjoner som handler om Naturvernforbundet som organisasjon:

— For det første ønsker vi oss

Naturvernforbundets nye leder Lars Haltbrekken vil at forbundet skal bli mer synlige. (Foto: Jon Bjartnes)

flere medlemmer. Medlemstallet har nå ligget stabilt i noen år, og det er på tide å få det oppover. Derfor satser vi ekstra på verving. Hvis Naturvernforbundet er synlig både i medier og i lokalmiljøet, vil folk etter hvert oppdage at de sympatiserer med våre saker, og flere vil ønske å melde seg inn. Noen blir kanskje aktive medlemmer, mens andre nøyer seg med å betale medlemskontingenten. Den er viktig den også. Kontingentpengene er de beste og sikreste

inntektene vi har, sier Haltbrekken.

Vil styrke fylkes- og lokallag

Han håper også å oppleve sterkere og mer aktive fylkes- og lokallag.

— Miljøbevegelsen er og bør være mangfoldig. I dette mangfoldet må Naturvernforbundet ta vare på sin egenart. Det viktigste her er at vi er landsdekkende, med fylkes- og lokallag som jobber med konkrete natur- og miljøsaker rundt om i landet.

For meg vil det bli viktig å styrke lokal- og fylkeslagene. Svært ofte er det den lokale innsatsen som skaper resultater for oss. For å få mer styrke i det lokale arbeidet vil vi jobbe med samordning mellom ulike ledd i organisasjonen. Ofte er det samme type saker som engasjerer folk i ulike strøk av landet, og i forskjellige deler av organisasjonen. Her er potensialet stort for gjensidig nytte, hvis vi bare klarer å lære av hverandre, sier Haltbrekken.

Landsmøte for vindmøller

I en uttalelse fra Naturvernforbundets landsmøte heter det at forbundet ser positivt på vindkraftutbygging, men at det må gjennomføres analyser av hvor godt egnet de enkelte prosjektene er. Analysene må ta utgangspunkt i sentrale miljøkriterier, heter det i uttalelsen.

...og CO₂-rensing

Landsmøtet nyanserte Naturvernforbundets motstand mot gasskraftverk. Den generelle skepsisen mot gasskraft ble tonet ned, og møtet valgte å kreve at utbyggerne "pålegges å skille ut og deponere CO₂-utslippet dersom de velger å bygge".

Ferskere vann kan stanse strømmene i Nord-Atlanteren

Nord-Atlanteren med Norskehavet har de siste førti årene blitt merkbart ferskere på grunn av smeltet pol-is og økt nedbør. Fortsetter utvanningen i samme tempo kan dette føre til at Golfstrømmen stopper opp om 200 år, viser beregninger.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Det er norske Cecilie Mauritzen ved Meteorologisk institutt og amerikanske Ruth Curry ved Woods Hole Oceanographic Institution som sammen har beregnet hvor mye ferskvann som har strømmet inn i Nord-Atlanteren de siste 40 årene. Forskningen har Curry og Mauritzen publisert i det svært anerkjente vitenskapelige tidsskriftet *Science*, og de har også fått bred omtale i *Nature*. Mens Miljøjournalen intervjuer Mauritzen ringer VG, og senere samme dag Dagbladet. Hva er så oppsiktsvekkende med for mye ferskvann i nord?

76 millioner supertankere

Havforskere og klimaforskere har lenge visst at saltholdigheten i Nord-Atlanteren har blitt lavere, og dermed har de teoretisert at årsaken må være høyere innstrømming av ferskvann til havet. Mauritzen og Curry er imidlertid de første som har beregnet akkurat hvor mye ferskvann som har strømmet inn for å gi havet den saltholdigheten det har i dag: 19.000 kubikkilometer ferskvann på 40 år. Det er mer enn tre ganger det årlige utløpet av ferskvann fra Amazonas-elven eller omtrent 76 millioner supertankere fullastet med vann.

— Utvanningen er i en størrelsesorden på fem ganger mer enn antatt, sier Mauritzen.

Ubalanse i ferskvannets kretsløp

Ferskvannet som hoper seg opp i Nord-Atlanteren kommer fra nedbør, pol-is og smeltevann fra pol-

havet samt Grønland. Dette vannet er en del av et naturlig kretsløp for alt ferskvann på jorda, men som Mauritzen og Curry omtaler i dag som et system i ubalanse. Ubalansen ser man blant annet på at nedbøren har økt, breer har smeltet, havisen er tynnere og havnivået øker, samtidig som havet blir ferskere.

Det store avviket

Innstrømmingen av ferskvann til Nord-Atlanteren var spesielt stor på syttitallet, da masser av pol-is fra Arktis ble blåst ut gjennom Framstredet og ned i farvannet mellom Grønland og Skottland der den smeltet. Fra før av er hendelsen kjent som det store avviket i saltholdigheten (the great salinity anomaly) for Nord-Atlanteren, da havet ble merkbart ferskere på dette tidspunktet. Mauritzen og Curry viser at avviket var mye større enn tidligere antatt.

— Dersom isen hadde smeltet i Norskehavet i stedet, ville vi nok absolutt merket det på Golfstrømmen, sier Mauritzen.

Golfstrømmen stopper opp?

Golfstrømmen bringer varmt og salt vann oppover fra tropene mot våre områder. Den er del av et storskala strømsystem som utveksler vann mellom høye og lave breddegrader. Endringer i dette sirkulasjonssystemet kan påvirke klima. Blir det for lite salt i nordområdene kan det bremse ned den dype returstrømmen av kaldt vann til tropene.

Nord-Atlanteren og Norskehavet er kritiske deler av denne prosessen, siden vannet på vei opp mot Nordpolen blir kaldere og tyngre, synker ned og holder den

Forsker Cecilie Mauritzen har nylig publisert banebrytende havforskning i anerkjente *Science*. (Foto: Elisabeth Kirkeng Andersen)

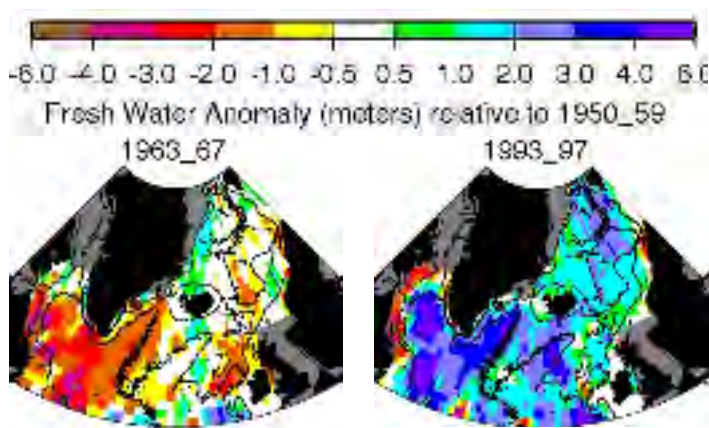
dype sirkulasjonen i gang. Med for mye tilførsel av ferskvann blir vannet for lett og sirkulasjonen forstyrres.

— Med samme utvanningstempo kan Golfstrømmen stoppe opp om 200 år, sier Mauritzen.

Hun påpeker imidlertid at dette er bare én konsekvens av for

mye ferskvann i nord, en annen er forandringene i vannmassene i tropiske strøk.

— Forandringer her vil påvirke koblingene mellom hav og atmosfære, som er sterkest i tropiske strøk. Dette er en vel så viktig klimatisk konsekvens av endret havsirkulasjon, sier Mauritzen.

På figur 1 ser vi vannmassene i Nord-Atlanteren på sekstitallet, sammenlignet med vannmassene i Nord-Atlanteren på nittitallet på figur 2. De røde og brune fargene på vannet i figur 1 viser saltere vann, mens de blå og lilla fargene på vannmassene i figur 2 viser ferskere vann.

Solenergisamfunnet er nærmere enn vi tror

innlegg

KIRSTEN ULSRUD

Samfunnsgeograf med hovedfag om solenergi i fattige land

Solenergi er ett av alternativene som kan bidra til at verden får en energiforsyning uten miljøproblemer. Solenergi blir ofte pekt på som en dyr løsning som hører hjemme langt inne i fremtiden et sted, men den er i dag faktisk kommersielt lønnsom på flere områder. Lønnsomheten kommer an på hvilke varianter av solenergiteknologi vi ser på, hvor god solinnstråling det er der teknologien brukes, hvilke alternativer som er tilgjengelige på et sted og hvor høye energipriser det er i ulike land. Etablerte energikilder har forøvrig kunstig lave priser i mange tilfeller, på grunn av mer eller mindre synlige støtteordninger og støttespillere. I tillegg avspeiles ikke samfunnets miljøkostnader gjennom energiprisene. Etablerte vaner og kunnskaper i samfunnet hemmer også ny og ukjent teknologi, og reguleringer er ofte dårlig tilpasset.

De to hovedtypene av solenergi er solvarmeknologi, som bruker varmen fra sola, og solceller, som bruker lyset fra sola. Begge kan brukes til elektrisetsproduksjon, men solvarmen kan også brukes direkte til oppvarming, avkjøling og ventilasjon, samt avsaltning og destillering av vann. En av de kommersielt lønnsomme variantene av solvarmeteknologi er solfangere, som gir oppvarming av vann og luft til husholdninger og industri. Solfangere bidrar i dag mer til energiforsyningen i verden enn vindkraft.

Solvarmekraftverk med store, buede speil som følger sola automatisk og konsentrerer solvarmen, produserer damp som driver turbiner. Denne teknologien er foreløpig ikke

kommersielt lønnsom. Det finnes en rekke pilot-anlegg, og flere skal bygges i årene fremover, blant annet i Egypt, India og i flere solrike stater i USA.

Solceller leverer elektrisitet fra små og store anlegg, både frittstående og i tilknytning til elektrisetsnett. I områder uten elektrisetsnett, for eksempel i store områder i utviklingsland, er solcelleanlegg et konkurransedyktig alternativ. Et problem som bremser utbyggingen her, er mangel på penger. Dessuten er myndigheter og deres bistandspartnere ofte opp-tatt av konvensjonelle, sentraliserte løsninger, eller velger dieselaggregater av gammel vane.

Det hender for øvrig at solcelleanlegg foretrekkes også der det finnes billigere alternativer. En del indiske bønder skaffer seg solcelleanlegg til vannpumping selv om de har elektrisitet tilgjengelig. Solenergi gir dem en mer pålitelig energiforsyning enn nettet, ikke minst under hetebølger. Solcelleanlegg gir dessuten et stille, rent og lettvent alternativ til dieselaggregater. I tillegg til vannpumping, brukes solceller i utviklingsland til internettkiosker, lys og utstyr på små sykehus, skoler, kontorer og serveringssteder. Videre brukes de til telefonnettverk, små kraftverk og husholdningsanlegg til lys, radio, mobiltelefon og fjernsyn.

Solcelleanlegg til forsyning av det sentrale elektrisetsnett kan også få betydning for utviklingsland. Rike industriland må sørge for at teknologien forbedres og prisene blir lavere. Foregangslandene Tyskland og Japan har forsterket teknologiutviklingen og prisnedgangen for solceller i verden ved hjelp av støtteordninger. Dette stimulerer også norsk solcelleindustri, som har bestillinger for flere år fremover.

I områder med god solinnstråling og lite skyer er prisen på elektrisitet fra solceller nede i rundt 1,40 kr per kWh fra større anlegg tilknyttet elektrisetsnett. Elektrisitet fra solcelleanlegg er i dag blitt kommersielt lønnsom i Japan, der strømprisen er ca. kr. 1,50 pr kWh. I mer skyet klima blir prisen per kWh høyere, og batterier øker også kostnadene. Et prisfall på ca. 4 % i året forventes å fortsette, men en flaskehals er i dag tilgangen på godt nok rensed silisium til produksjon av solceller. Inntil problemet er løst, kan prisnedgangen flate ut. Silisium er jordas vanligste grunnstoff, og man leter etter billigere måter å utvinne det på.

Solcelleanlegg utgjør foreløpig bare litt over en promille av verdens elektrisetsproduksjon, og rundt en trettiendedel av den energimengden solfangere bidrar med, men bruken øker stadig raskere. I 2003 var det en vekstrate på 34 % i installering av solceller, og veksten i 2004 var på hele 62 %!

To promille av Norges areal dekket av solceller ville produsere like mye elektrisitet som det brukes i landet i dag. Det ville kreve bedre lagringsmåter for energi og lavere priser, men viser at det er et potensiale for bruk av solceller også her. Vi kan starte med å følge Sveriges eksempel med å sette av 100 millioner kroner til støtteordninger for bedrifter som legger solceller på taket. Vi kan også la oss inspirere av Sveriges bruk av solfangere for oppvarming av vann og bygninger.

I tillegg til å ta i bruk mer solenergi hjemme, bør Norge bidra til et nytt og verdensomspennende samarbeid om energiteknologi, der rike industriland støtter utviklingslands initiativer innen nye fornybare energikilder på en helt annen måte enn de gjør i dag. Slik kan vi bidra til en ny giv i klimasamarbeidet, der land som i dag er motvillige, vil bli med fordi de har fordeler av å delta.

To promille av Norges areal dekket av solceller ville produsere like mye elektrisitet som det brukes i landet i dag, sier Kirsten Ulsrud i dette innlegget.

kort sagt

Gasskraft

Naturkraft sine planer om å bygge gasskraftverk på Kårstø skrider fram. Siemens har fått tildelt kontrakt for bygging og vedlikehold av selve verket, og i den forbindelse uttaler Naturkraft: "Dette kraftverket representerer det beste av hva markedet kan tilby, og er tilrettelagt for eventuell senere tilkobling av utstyr for behandling av CO₂ når dette er gjort kommersielt tilgjengelig", skriver Dagsavisen.

(Foto: Naturkraft)

Statoil har søkt om konsesjon for å bygge et gasskraftverk på Mongstad i Hordaland. Verket skal produsere varme til oljeraffineriet på Mongstad og elektrisitet til Trollfeltet. Informasjonssjef i Statoil, Rannveig Stangeland, mener selskapet legger opp til et miljømessig godt prosjekt, ved at Mongstad får en mer effektiv energiforsyning og energieffektiviteten av brenselet er stor. Statoil planlegger ikke å håndtere CO₂-utslippene fra gasskraftverket, melder Aftenposten.

Det norske storting har vedtatt å gi gratis CO₂-kvoter til gasskraftverkene de neste tre årene. Det betyr subsidierte CO₂-utslipp for gasskraftverk til nærmere tre milliarder kroner, dersom gasskraftverkene på både Mongstad, Kårstø og i Midt-Norge blir en realitet, skriver Aftenposten. — Galskap, kommenterer leder i Norges Naturvernforbund, Lars Haltbrekken.

Statkraft skal bygge nok et gasskraftverk i Tyskland. Kraftverket skal plasseres uten for Köln, og har etter en prislapp på 400 millioner euro, nesten 3,2 milliarder kroner, melder Dagens Næringsliv.

CO₂-deponering

British Petroleum (BP) planlegger å bygge et kraftverk som skal omdanne naturgass til hydrogen og karbondioksid. Hydrogenet skal bli til elektrisitet, mens CO₂-en skal føres ned i oljefeltene i Nordsjøen for å få opp mer olje herfra. Kraftverket blir dermed CO₂-utslippsfritt. Prosjektet er beregnet til å lagre 1,3 millioner tonn CO₂ i året, samt gi kraft til 250 000 hjem i Storbritannia, skriver Reuters.

Australske Stanwell Corporation, eid av myndighetene i den australske delstaten Queensland, har sammen med oljeselskapet Shell bestemt seg for å bygge et kullgassfiseringsanlegg med kraftproduksjon. Anlegget skal bygges med CO₂-fangst og deponering, det vil si at kullkraftverket blir CO₂-utslippsfritt og dermed "rent", melder Zero.

Ny forskning fra Norge viser at store mengder karbondioksid kan lagres i porøse bergarter under havbunnen på Trøndelagsplattformen. Nye beregninger fra Norges geologiske undersøkelse viser at lagret CO₂ vil holde seg i

bergartene under havbunnen i minst 5 000 år, og trolig mye lenger, melder forskning.no. Flere tusen millioner tonn CO₂ kan trolig lagres her.

Vindmøller

Hydro vil bygge 100 vindmøller offshore på østkysten av England. Prislappen vil bli på 2,5 milliarder kroner, skriver Dagens Næringsliv. Ferdig utbygd vil de 100 vindmøllene kunne produsere 1 TWh per år, nok til å dekke elektrisitetsbehovet til 175 000 britiske husholdninger. Samtidig vil prosjektet kunne erstatte kraftproduksjon fra kullkraftverk og gi en reduksjon på mer enn 700 000 tonn CO₂, sier leder for Ny energi-enheten i Hydro, Andrea Bech Gjørsv. Britiske støtteordninger til fornybar energi er avgjørende for at prosjektet skal bli lønnsomt, mener Gjørsv, som er kritisk til at Norge fortsatt ikke har slike støtteordninger på plass.

Rovdyr

Gråfjellhannen er funnet død. Hans make ble skutt ved en feil i forbindelse med vinterens ulvejakt. En ulv er også påkjørt av toget i Oslo. I Hedmark er to bjørner drept uten fellings-tillatelse, men i nødverge, hevder de som skjøt. Samtidig har myndighetene gitt fellings-tillatelse på to andre bjørner i henholdsvis Nord-Trøndelag og Oppland. Ingen av dem var tatt

da Miljøjournalen gikk i trykken.

Kledd av

Den norske stat har gått på nok en regnskogsblunder. Tropisk tømmer som ikke er godkjent av staten, er brukt til panel i Borgarting lagmannsrett i Oslo. Retten har vegger i fire etasjer smykket med regnskogpanel av afrikansk mahogni, melder NRK. Dette er tredje gang staten selv blir tatt i å bruke regnskogstømmer på ett år.

I India har indiske kvinner lagt seg til å strippe i regnskogen for å hjelpe kriminelle som driver ulovlig tømmerhogst. Visstnok blir politiet så flau og/eller distraherede av strippingen, at kvinnenes medsamsvorne kan hogge ned regnskogstømmer for fote, uten å frykte arrestasjon.

— Det har vist seg å være tøft å forholde seg til disse kvinnene, sier en talsmann for myndighetene i regnskogen i Jharkand til Hindustan Times. — Det har nesten blitt vanlig at de stripper, fortsetter den fortvilte tjenestemannen. Miljøjournalen anbefaler de indiske myndighetene å sende inn kvinnelige tjenestemenn som ikke bryr seg om kvinnelige strippere.

Bomringen virker!

Bomringen rundt Tønsberg har ført til en drastisk nedgang i trafikken inn til byens sentrum. Flere tar buss, går eller sykler. I tillegg har varehandelen i byen fått et oppsving, tross færre biler.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Trafikken inn til Tønsberg sentrum sank med 16 prosent da bomringen rundt byen ble opprettet i fjor. Handelsstanden var skeptisk, og så for seg synkende handel og tomme butikklokaler. Men tross nedgangen i trafikken har handelen og aktiviteten i sentrum holdt seg høy.

Mer buss, sykkel og fætter

Busstrafikken inn til Tønsberg har økt med åtte prosent. Samtidig har andelen gående og syklende økt kraftig. Med færre biler i sentrum blir det tryggere å sykle og gå, og raskere å ta bussen. Samtidig blir det bedre forhold for de som faktisk trenger bilen, påpeker Inger-Britt Zeiner, leder i Tønsberg Handelsstands Forening.

— Mange flere av de som arbeider i sentrum, kjører nå buss eller tog. Det frigjør parkeringsplasser for de som er i sentrum og handler. Alle undersøkelser viser at de som er i sentrum kortest tid, handler mest, sier Zeiner.

Hun tror ikke at et bedret miljø i sentrum som følge av færre biler har hatt nevneverdig innvirkning på at varehandelen har økt.

— Jeg tror de som handler, stort sett kjører bil. En undersøkelse som ble foretatt i fjor, viser at bilister handler for langt mer per person enn kollektivtrafikanter, syklende og gående. Det er naturlig, fordi da slipper du å bære varene inn og ut av busser og tog, sier Zeiner.

5000 færre biler

Prognosen for bomringen tilsa at

rundt 50 000 biler skulle passere inn til sentrum i døgnet. Per utgangen av juni var den gjennomsnittlige døgntrafikken 44 250 biler, ifølge Statens vegvesens blad *Vegen og Vi*.

— Fortsetter trenden med så mye lavere trafikk og inntekt enn forventet, kan det bety høyere pris og lengre innkrevningstid enn de 15 år som er beregnet, sier Sigmund Aasly, direktør i Tønsberg Hovedvegfinans, til samme blad.

Trafikksvikten har ført til en inntektssvikt på nesten 40 prosent i forhold til budsjettet. Tidligere i år ble det holdt folkeavstemning i Tønsberg, Nøtterøy og Tjøme kommune om å utvide bompengeprosjektet til også å skulle betale en ny forbindelse mellom byen og Nøtterøy. Dette ble nedstemt, rundt to tredeler av velgerne sa nei til dette.

Mange motstandere

Både lokale miljøvernere og bil-skeptiske politiske partier er motstandere av bomringen i Tønsberg, sammen med Fremskrittspartiet og bilinteresseorganisasjoner, men med en helt annen argumentasjon. Inntektene fra bomringen går til vegutbygging, som vil legge til rette for økt biltrafikk i fremtiden,

Trafikken i Tønsberg har gått drastisk ned etter innføringen av bomring i byen. (Foto: Statens vegvesen)

mener de.

— Vi har svært lite til felles med de bommotstanderne som kjører rundt i de feitestе bilene. De ønsker at det skal være lett å

komme fram, og at det skal være gratis. Vi står derimot for en helt annen politikk, sa SVs Lars Egeland til NRK før folkeavstemningen.

Globale klimaknipsere

Så du Magnum-bildene fra British Councils klimautstilling i Miljøjournalen 5-2005? Ved en feil hadde navnet på fotografene falt ut. Vi beklager. Her er navnene, bilde for bilde:

Kenya: Alex Majoli.

California: Constantine Manos

India: Donovan Wylie

Marshall-øyene: Chris Steele-Perkins

Sør-Afrika: Alex Webb

Kina: Nicos Economopoulos

Utstillingen NorthSouthEastWest sto på Rådhusplassen i Oslo fram til 14. juni. Nettversjonen av utstillingen finnes på www.britishcouncil.org/science-climate-exhibition.htm